

№ 136 (20400) 2013-рэ илъэс мэфэку БЭДЗЭОГЪУМ и 25-рэ

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Инвесторхэм alyкlaгъ

Тыгъуасэ АР-м и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъан мэкъумэщ хъызмэтым дэлэжьэрэ хъызмэтшІапІэу «Гъэlорышlэкlо компаниеу Агрохолдинг Кубань» ыкlи зэ**Іухыгъэ Іахьзэхэлъ обществ**эу «Агрообъединение Кубань» зыфиlохэрэм ялlыкlохэр ригъэблэгъагъэх.

Зэіукіэгъум АР-м экономикэ хэхъоныгъэмкіэ ыкіи сатыумкіэ иминистрэу Ліыхэсэ Махьмудэ, мэкъумэщ хъызмэтымкІэ министрэу Юрий Петровыр, Красногвардейскэ район администрацием ипащэу Тхылъэнэ Вячеслав, нэмыкіхэр хэлэжьагъэх.

Республикэм и Ліышъхьэ лъэныкъохэм, зекіоным зызэ-Адыгеим инепэрэ мафэ, иэкономикэ изытет, инвесторхэмкІэ анахьэу хъопсагьо къэзышІырэ

риушъомбгъурэм кlэкlэу хьакІэхэр нэІуасэ афишІыгъэх.

— Республикэм мылъку къы-

хэзыльхьэ зышюигьо пстэу- хэм къызэрэхальхьагьэр ащ ми Іоф адэтшІэным сыдигьокІи ишыхьат, — къыІуагъ Тхьатыфэхьазыр, зэкІэмкІи сомэ кІущынэ Аслъан. миллиард 72-рэ аужырэ илъэс- шъущылэжьэнэу теубытагъэ

шъушІымэ, ащ пае шъуищыкІэгъэ пстэури къышъоттыным, тхылъхэм ягъэпсынкіи, нэмыкі лъэныкъохэмк и Іэпы Іэгъу тыкъышъуфэхъуным тыфэхьазыр.

Гъэlорышlэкlо компаниеу «Агрохолдинг Кубань» зыфиlорэм ипащэу Антон Улановыр хъызмэтшІапІэр анахьэу зыдэлажьэрэм, АдыгеимкІэ гухэлъэу яІэхэм къатегущыІагь. Ащ зэригъэгъозагъэхэмкІэ, былымхъуным, анахьэу къохэм яхъун, пылъых, ахэм арагъэшхыщтыри ячІыгухэм къащагъэкІы, лэжьыгъэкІэ зэфэшъхьафхэм ягъэхьазырын пылъых ыкІи шъоущыгъу зыхашІыкІырэ чІыплъыр алэжьы, шъоущыгъури хашІыкІыжьы. Лъэхъаным къыздихьыгъэ шіыкіакіэхэр ыкіи оборудование дэгъухэр агъэфедэх, илъэсыбэ хъугъэ ахэр гъунэгъу краим зыщылажьэхэрэр. Непэ АдыгеимкІэ Красногвардейскэ районым Іоф щашІэным фэхьазырхэу ары къызэриІуагъэр.

Нэужым лъэныкъуитІур шІоигъоныгъэу яІэхэмкІэ зэдэгощагъэх, Іоф зэдашІэнэу зэзэгъыныгъэ зэдашІымэ, анахьэу анаІэ зытырагъэтыщтхэм атегущыІагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым тыри-

ПАРЛАМЕНТЫМ ИЯТІОКІЭНЭРЭ ИРЭ ЗЭХЭСЫГЪУ

Парламентым и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ ащ игуадзэу Іэщэ Мухьамэдрэ зэращэгъэ зэхэсыгъом июфшіэн хэлэжьагъэх Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу Тхьакіущынэ Аслъан, федеральнэ инспектор шъхьаlэу Адыгэ Республикэм щыlэ Ліыіужъу Адам, Къэралыгъо Думэм идепутатэу Натхъо Разыет, Адыгэ Республикэм и Прокурорэу Василий Пословскэр, Адыгэ Республикэм и Общественнэ палатэ итхьаматэу МэщбэшІэ Исхьакъ, федеральнэ ыкІи реслыкъухэм, муниципальнэ образованиехэм, общественнэ организациехэм яліыкіохэр, нэмыкІхэу рагъэблэгъагъэхэр.

Депутатхэм аухэсыгъэ повесткэм атегущыІэнхэу Іофыгъо 46-рэ хэтыгъ. Ахэм ащыщхэу республикэ хэбзэгъэуцугъэхэм япроектхэр 26-рэ хъущтыгъэх. Ахэм янахьыбэр ыпэкІэ аштэгъэ хэбзэгъэуцугъэхэм зэмехнесты шефь дехестыны пост афэгъэхьыгъагъэх ыкІи еджэгъуитІумкІэ аштагъэри нахьыбагъ. Ахэплъагъэх Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет 2012-рэ илъэсым зэрагъэцэкІэжьыгъэм, шокі зимыіэ медицинэ страхованиемкІэ ЧІыпІэ фондым ибюджет 2012-рэ илъэ-

Хэбзэгъэуцугъэхэм гъэтэрэзыжьынхэр афашІыхэзэ...

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм тыгъуасэ, бэдзэогъум и 24-м, иlэгъэ зичэзыу зэхэсыгъор кlымэфэ-гъэтхэ Іофшіэгъу піалъэмкіэ аужырэу щытыгъ. Парламентым иунашъоу депутатхэм аухэсыгъэм гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо піальэр шышъхьэІум и 1-м къыщыублагъэу чъэпыогъум и 1-м нэс депутатхэм агъэфедэнэу егъэнафэ.

сым зэрагъэцэкІэжьыгъэм, Адыгэ Республикэм 2013-рэ илъэсымкІэ иреспубликэ бюджет зэхъокІыныгъэхэр фэшІыгъэнхэм, мэфэкІ ыкій шІэжь мафэхэм яхьылІэгьэ хэбзэгьэуцугьэм зэхъокІыныгьэхэр афэшІыгъэнхэм ыкІи нэмыкІ законопроектхэм.

Адыгэ Республикэм 2013-рэ илъэсымкІэ иреспубликэ бюджет фашіыгъэ зэхъокіыныгъэхэм зэрагъэнафэрэмкІэ, зэкlамыгъэкlожьырэ мылъкоу республикэ бюджетым аужы-

рэ зэхэсыгъуитІум азыфагу къыІукІагьэм ишІуагьэкІэ республикэ бюджетым ифедэхэри ихъарджхэри сомэ миллион 231-рэ мин 613,8-кІэ нахьыбэ хъугъэх. Федеральнэ гупчэм къикІыгъэ мылъкур дошкольнэ гъэсэныгъэм исистемэ гъэкІэжьыгъэным пэІуагъэхьагъ.

Депутатхэу Владимир Нарожнэр, Брыцу Рэмэзанэ, КІэрэщэ Андзаур, Мырзэ Джанбэч, Пэнэшъу Къэплъанэ, КІэрмыт Мухьдинэ, Ирина Ширинар кіэщакіо зыфэхъугъэхэ законопроектэу мэфэкІ ыкІи шІэжь мафэхэм афэгъэхьыгъэ хэбзэгьэуцугьэм ия 3-рэ статья зэхъокІыныгъэхэр фэзышІыгъэхэм мэлылъфэгъум и 25-р мэфэкІ мафэу — Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо быракъ и Мафэу егъэнафэ.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм иджэпсэлъитф зэхэсыгъом хэлэжьагъэхэм игъо алъэгъух. Ахэр Къэралыгъо Думэм, Урысые Федерацием и Президент, Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхьаматэ, ФедерациемкІэ Советымрэ Къэралыгьо Думэмрэ ятхьаматэхэм афэкІох. Урысые Федерацием инэмыкі субъектхэр кіэщакіо зыфэхъугъэхэ законопроектхэм, Къэралыгъо Думэм къикІыгъэ законопроектхэм ахэплъагъэх, адырагъэштагъ.

ЗэкІэ повесткэм хэтыгъэ Іофыгьо пстэуми ахэпльагьэх, игъо алъэгъугъэх, яфэшъошэ унашъохэр ашІыгъэх.

Зэхэсыгъом и офш он заухым, Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэу ТхьакІущынэ Аслъан кІэкІэу къэгущыІагь. Къэралыгьо Советым — Хасэм идепутатхэмрэ республикэм игъэцэкІэкІо хабзэрэ азыфагу зэгурыІоныгъэ илъэу ыкІи акІуачІэ етыгъэу республикэм ицІыфхэм ящыІакІэ нахьышІу шІыгьэным фэлажьэхэзэ тызыхэт илъэсым иапэрэ илъэсныкъо дэгьоу Іоф зэрашІагьэм пае депутатхэм льэшэу зэрафэразэр къариlуагъ. Языгьэпсэфыгьо пальэ шуагьэ къытэу агъэфедэнышъ, акІуачІэ хагъэхъуагъэу бжыхьэм ТофшІэныр рагъэжьэжьынэу къафијуагъ. А пјалъэм ехъулјэу чІыпІэ хэдзынхэри щыІэщтхэшъ, зэшІохыгъэн фаер макІэп.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

2 **Макь**

ЕІолІэнчъэу къулыкъу ахьы

Бзэджэшіагъэ зезыхьагъэхэр гъэпщынэгъэнхэмкіэ федеральнэ къулыкъум AP-мкіэ и Гъэіорышіапіэ иліыкіохэр Чэчэн Республикэм щыіагъэх. Гъэіорышіапіэм ипащэ игуадзэу, къулыкъу кіоціым иполковникэу Анатолий Чераневыр ахэм ягъусагъ. Іофышіэхэу Чэчэным щыіэхэм якъулыкъухьыкіэ, ящыіэкіэ-псэукіэ уплъэкіугъэнхэр пшъэрылъэу яіагъ.

Хьылъэзещэ машинэм зэрифэу яlахьылхэм яшlухьафтынхэмрэ яlофшlэгъухэм яхэушъхьафыкlыгъэ тынхэмрэ лlыкlохэм зыдащагъэх.

Мазэрэ ныкъорэ фэдиз хъугъэ хэушъхьафыкІыгъэ пшъэрылъхэр зыгъэцэкІэрэ отделэу «Кондор» зыфиюрэмрэ гъэпщынэнымкІэ гъэюрышІапіэм инэ-

мыкі къулыкъухэмрэ Темыр Кавказым изэхэт кіуачіэхэм ащыщхэу Чэчэн Республикэм зыщыіэхэр. Къалэу Грознэм иправительствэ иунэхэр щынэгьончъэнхэм гъэпщынэнымкіэ Урысыем ифедеральнэ къулыкъу и Оперативнэ куп лъэпльэ.

Оперативнэ купым ипащэу,

къулыкъу кlоцlым иполковникэу Виктор Мурзиным къызэриІуагъэмкІэ, гъэпщынэнымкІэ Адыгеим и ГъэІорышІапІэ икъулыкъушІэхэм къафагъэуцурэ пшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу агъэцакіэх, нэмыкі офицерхэмкІэ щысэтехыпІэх. ХэушъхьафыкІыгъэ пшъэрылъхэр гъэцэкІэгъэнхэмкІэ Адыгеим икъулыкъушІэхэм Чэчэн Республикэм хабзэр щыухъумэгъэнымкІэ яІоф зэрагъэцакІэрэм джащ фэдэу уасэ къыфишІыгъ ыкІи рэзэныгъэ тхылъхэмкІэ къыхигъэщыгъэх Урысые общественнэ организациеу «Офицеры России» зыфиюрэм и Президиум.

Чэчэным зэрэщыІэщтхэр мэзищ. ХэушъхьафыкІыгъэ

пшъэрылъхэр зыгъэцэк Іэрэ отрядэу «Кондор» зыфиlорэм хэтхэр спортивнэ зэнэкъокъу зэфэшъхьафхэми ахэлажьэх. ГъэпщынэнымкІэ Урысыем ифедеральнэ къулыкъу и Оперативнэ куп и Спартакиадэ Адыгеим гъэпщынэнымкІэ и **Тъэ**ІорышІапІэ изэхэт отряд апшъэрэ чІыпІэхэр щызыІыгьхэм ащыщ. Урысыем и Мафэ ыкІи волейболым афэгъэхьыгъэ зэнэкъокъухэм тикуп апэрэ чІыпІэ къащыдихыгъ, хьылъэ Іэтынымкіэ — ятіонэрэ, футболымкіэ ыкіи шахматхэмкіэ ящэнэрэ чіыпіэхэр къахьыгъэх. Шъхьэзэкъо зэнэкъокъухэм Егор Туз, Сергей Кривых ыкІи Сергей Коняхиным апэрэ чІыпІэхэр къащафагъэшъошагъэх.

Республикэ организациеу «Динамо» зыфиlорэм и Спар-

такиадэ чанэу зэрэхэлэжьагьэхэм фэші хэушъхьафыкіыгьэ пшъэрылъхэр зыгъэцэкіэрэ отрядэу «Кондор» зыфиюрэм хэтхэм щытхъу тхылъхэмрэ спортивнэ Іэмэ-псымэхэмрэ аратыгьэх.

Адыгеим изэхэт отряд къулыкъу щызыхьырэ бзылъфыгьэ закъори нэплъэгъунчъэу къагъэнагъэп — къулыкъу кlоцlым ипрапорщикэу Елена Щетининам къызыхъугъэ мафэмкlэ иlофшlэпlэ чlыпlэ, Чэчэн Республикэм и Ліышъхьэ зычlэс унэм иуплъэкlун-блэтlупщын пункт щыфэгушlуагъэх.

Гъэпщынэнымкіэ УФ-м икъулыкъу Адыгэ Республикэмкіэ и Гъэіорышіапіэ ипресс-къулыкъу

Зы мафэкІэ мин 770-м ехъу

Хьыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкъу АР-мкіэ и ГъэІорышіапіэ МыекъуапэкІэ иотдел зэхищэгъэ Іофтхьабзэм ишіуагъэкіэ шъхьэзэкъо сатыушіхэу бэдзэритіумэ атетхэм чіыфэу ателъыгъэ сомэ мин 777,618-р къарагъэтыжьыгъ. Мы пчъагъэм щыщэу сомэ мини 163-м ехъурэр хэбзэ ахьхэмк э, мин 302-р — пенсиехэмкlэ, мин 15,5-р — гъогурыкіоныр шынэгъончъэнымкІэ къулыкъум атырилъхьэгъэ тазырхэмкіэ ыкіи нэмыкіырэ чіыфэх.

Зы мафэм къыкіоці «Гупчэ» ыкіи «Черемушкэ» бэдзэрхэм хьыкум приставхэм гьэцэкіэкіо тхьэпэ 300-м ехъумэ іоф адашіагь. Охътэ благьэм бэдзэритіум джыри атехьащтых.

Хьыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкъу AP-мкlэ и Гъэlорышlaпlэ ипресс-къулыкъу

Гьогу кІыхьэ техьагьэх

«Къушъхьэ гъогухэмкіэ хы Шіуціэ Іушъом нэс» зыфиіорэ зекіоныр бэдзэогъум и 22-м аублагъ. Унэгъо Іужъухэм, рэхьатныгъэ зэрымылъ унагъохэм къарыкіыгъэ ныбжьыкіэхэр ыкіи бзэджэшіагъэ зезыхьэгъэ кіалэхэр арых мы Іофтхьабзэм хэлажьэхэрэр.

«Адыгеим иныбжьык разр» зыфиюрэ программэм къыдыхэльытагьэу мыщ фэдэ зек онхэр ильэс къэс Мыекъо-пэ администрацием зэхещэ. Ныбжьык рофхэмк ротделым ипащуу Ирина Сергеевам тызэрэщигь эгьозагь эмк рофтхьабзэр зызэхащ эрэр ильэси 10 хъугьэ. Ильэс 14-м къыщегь эжьагь зу 25-м нэс зыныбжьхэр гъэмафэ къэс гьогу к разражения ильэсхэм ябгьапшэмэ, мыгьэ зек ромара ильэсхэм ябгьапшэмэ, мыгьэ зек ромара хэм янахьыбэр апэрэу мы гьогум техьагь.

Ныбжыкіэ 17-м нахыжьхэри ахэтхэу Лэгьо-Накъэ нэс автобускіэ нагъэсыхи, гьогу кіыхьэм льэсэу техьагьэх. Мэфи 8-м щыщэу тфым къушъхьэхэм ахэр ахэтыщтых, мэфищэ хы Шіуціэм

къэтыщтых. Чэщырэ палаткэхэм арыльыщтых, ежь-ежырэу машюу ашырэмкlэ пщэрыхьащтых.

Зекіокіэ дэйхэм ныбжыкіэхэр дамыхыхынхэм, шъон пытэхэм, тутыным апыщагъэ мыхъунхэм, бзэджэшіагъэхэр зэрамыхьанхэм фэші мыщ фэдэ зекіонхэм яшіуагъэ къэкіоу зэхэщакіохэм алъытэ. Хэушъхьафыкіыгъэ программэмкіэ ахэм Іоф адашіэщт, зэдэгущыіэгъухэр, зэнэкъокъу гъэшіэгъонхэр афызэхащэщтых.

ПІАТІЫКЪО Анет.

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ цІыфхэм яупчІэхэм джэуапхэр къаретыжьых *сэурэ*

Къалэу Мыекъуапэ щыпсэурэ Нэпшіэкъуй Дианэ Мыхьамэт ыпхъум иупчі:

Зэрэ Урысыеу пштэмэ, зисабыйхэр кlэлэцlыкlу lыгъыпlэм мыкlорэ ны-тыхэм компенсациеу сомэ мини 5 къащыраты. Адыгеим сыда арэущтэу зыкlыщыземыкlохэрэр?

Джэуап: Джырэ хэбзэгьэуцугъэу тызэрыгъуазэрэм къыщыдэльытагьэп Урысые Федеиорганхэм кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэм мыкІорэ сабыим пае компенсацие ны-тыхэм аратыныр. Ащ фэдэ компенсацие аратыгьэкІи, джыри еджапІэм чІэмыхьагьэхэм гъэсэныгъэ ягъэгъотыгъэным июфыгьо зэшюхыгьэ хъурэп. Компенсациеу аратырэр ыпкІэ зыхэмыль гъэсэныгъэ сабыйхэм арагьэгьотынэу Урысые Федерацием и Конституцие къызэрэщыдэлъытагъэм ычІыпІэ иуцон ылъэкІыштэп. Джыдэдэм республикэ хабзэмрэ чІыпІэ зыгъэ юрыш южьынымк юрганхэмрэ япащэхэм акіуачіэ зэрахьыл Іэрэр к Іэлэц Іык Іу ІыгъыпІэхэм чІыпІакІэхэр ащызэхащэзэ, чэзыум июфыгъо зэшюхыгъэныр ары.

<u>Къуаджэу Хьакіэмзые щыпсэурэ Сихъу Султіан иупчі:</u> Адыгабзэм изэгъэшlэн икъоу анаlэ зэрэтырамыгъэтырэм лъэшэу тегъэгумэкlы. Гурыт еджапlэхэм адыгабзэм сыхьатэу ащыпэlуагъахьэрэр мэкlэ дэд. «АдыгТВ-ми» ныдэлъфыбзэм уахътэу къыщыфыхагъэкlырэр мэкlэ дэд. Адыгабзэм икъызэтегъэнэжьынкlэ сыд фэдэ lофтхьабза зэрахьэхэрэр?

Джэуап: Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ льэпкъхэм абзэхэм яхьылІагъ» зыфиІорэр гъэцэкІэгъэным къыдыхэлъытагъэу Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмкІэ иучреждениехэм еджакІохэм бзэмкІэ фитыныгъэу яІэхэр къыщыдэлъытэгъэнхэмкІэ ыкІи культурэм ылъэныкъокІэ щыкІагъэу яІэхэр ягъэгъотыгъэнхэмкІэ ищыкІэгъэ амалхэр зэкІэ ащызэхэщагъэх.

КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэ 42-мэ егъэджэн-пІуныгъэ Іофыр урысыбзэкІи адыгабзэкІи ащызэхашэ.

Муниципальнэ к Іэлэц Іык Іу Іыгъып Іи 123-м щыщэу 117-мэ к Іэлэц Іык Іухэр лъэпкъ культурэм ылъапсэхэм уасэ ащыфашы. К Іэлэц Іык Іу 10500-р адыгэ шэн-хабзэхэмрэ лъэпкъ зэхэтык Іэхэмрэ нэ Іуасэ афаш Іы.

Республикэм игурыт еджа-

Адыгабзэм изэгъэшlэн икъоу пlэхэм егъэджэн планым диштаlэ зэрэтырамыгъэтырэм тэу адыгабзэр, адыгэ литераэшэу тегъэгумэкlы. Гурыт турэр, адыгэ хабзэр, Адыгежапlэхэм адыгабзэм сыхьаим итарихъ, Адыгэ Республикэм игеографие ащарагъэхьы.

> Урысыбзэр зимыныдэльфыбзэхэр зыч lэс гурыт еджэп lэ 39-мэ лъэпкъ программэк lэ адыгабзэр, адыгэ литературэр ык lи адыгэ хабзэр ащарагъэк ly.

> Гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ гурыт еджап вхэу урысыбзэк в зыщырагъаджэхэрэм адыгабзэр е адыгэ питературэр урысыбзэк в (еджак вохэм къызэрэхахырэм диштэу) ащарагъэхьы.

Адыгабзэр апшъэрэ, гурыт гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ, пэублэ сэнэхьат языгъэгъотырэ учреждении 5-мэ ащакly.

ПІЭЛЬЭ КІЫХЬЭМ ТЕЛЬЫТЭГЬЭ, ГУХЭЛЬ ГЬЭНЭФАГЬЭ ЗИІЭ ПРОГРАМ-МЭУ «АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ ИКЪЭ-РАЛЫГЪУАБЗЭХЭМ ЫКІИ НЭМЫ-КІЫБЗЭХЭМ АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ ХЭХЪОНЫГЪЭ ЩЯГЪЭШІЫГЪЭНЫР» ЗЫФИЮУ 2011 — 2015-РЭ ИЛЪЭС-ХЭМ АТЕЛЬЫТАГЬЭМ КЪЫДЫХЭЛЬЫТАГЬЭУ, КІЭЛЭЕДЖАКІОХЭМ БЗЭМКІЭФИТЫНЫГЪЭУ ЯІЭХЭР АФЭГЪЭЦЭКІЭГЬЭНХЭМ ЫКІИ АХЭМ ЯЩЫКІЭГЬЭ КУЛЬТУРЭ ФЭНЫКЪОНЫГЪЭХЭР ЯГЪЭГЬОТЫГЪЭНХЭМ ТЕГЪЭПСЫХЬАГЪЭУ ИЛЪЭС КЪЭС ЮФТХЬЭБЗЭ ЗЭФЭШЬХЬАФХЭР ЗЭХАЩЭХ, АХЭМ АХЭХЬЭ:

— Адыгэ Республикэм щыпсэурэ лъэпкъхэм бзэмкіэ фитыныгъэу яіэхэр къыдэлъытэгъэнхэм атегъэпсыхьэгъэ семинар-зэіукіэгъухэр;

— адыгабзэр языгъэхьырэ к Іэлэегъаджэхэм азыфагу щызэхащэрэ зэнэкъокъухэр;

— Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмкІэ иучреждениехэм ащеджэхэрэм азыфагу щызэхащэрэ зэнэкъокъоу «Уиныдэлъфыбзэ шІу лъэгъу ыкІи зэгъашІ» зыфиІорэр.

Адыгабзэмкіэ кіэлэегъаджэхэм яреспубликэ зэнэкъокъу щытекіохэрэр 2007-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу ныдэлъфыбзэхэмкіэ кіэлэегъаджэхэм я Урысые мастер-класс хэлажьэх ыкіи призхэмрэ къашахьых.

Лъэпкъ-регион компонентым ипредмет пстэумкІи зэхэубытэгъэ гъэсэныгъэ языгъэгъотырэ учреждениехэм апае республикэм методическэ Іэпы-Іэгъухэр ащагъэхьазырых ыкІи къыщыдагъэкІых. Адыгэ Республикэм ипрограммэу гухэлъ гъэнэфагъэ зиІэр гъэцэкІэгъэным тегьэпсыхьагьэу Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ бзэмкІэ культурэу ахэльым зыкъегъэ Іэтыгъэным, адыгабзэр къызэтегьэнэжьыгьэным атегьэпсыхьагъэу телекъэтынхэр,

радиокъэтынхэр зэхэщэгъэнхэм, гъэзетхэм статьяхэр къарыгъэ-хьэгъэнхэм ына ра тырегъэты; адыгабзэмрэ адыгэ культурэмрэ пропагандэ зыш ра къэтынхэр зэхащэх, республикэм гъэсэныгъэмк ра иучреждениехэм апае адыгабзэк видеоматериалхэр (пшысэхэм яинсценировкэхэр, орэдхэр, усэхэр) къагъэхьазырыгъэх.

КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэхэм къякІуапІэхэрэр зэрэрагъэджэщтхэ
ыкІи зэрапІущтхэ бзэм икъыхэхынкІэ цІыфхэм фитыныгъэу
я Іэхэр къыдэлъытэгъэнхэм
тегъэпсыхьагъэу 2013-рэ илъэсым имэлыпъфэгъу мазэ Адыгэ
Республикэм и Законэу «Гъэсэныгъэм ехьыпІагъ» зыфиюрэм
зэхъокІыныгъэхэр фашІыгъэх.
Мы Законым ия 5-рэ статья
ІахьыкІэ хагъэхъуагъ, ащ мырэущтэу къыщею:

«КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэхэу къэралыгъо мылъкукІэ аІыгъырэ пстэуми Адыгэ Республикэм икъэралыгъуабзэу щыт адыгабзэмкІэ кІэлэцІыкІухэр зыщырагъэджэщтхэ ыкІи зыщапІущтхэ группэхэр ащызэхащэнхэ алъэкІыщт. Гъэсэныгъэм ылъэныкокІэ къэралыгъо хабзэм игъэцэкІэкІо орган зигугъу къэтшІыгъэ купхэм язэхэщэнкІэ, специалистхэм якъэгъэхьазырынкІэ ыкІи ахэм ІэпыІэгъу литературэр ягъэгъотыгъэнымкІэ аде-Іэнхэ алъэкІышт».

ЛІэшІэгъу гъогу къыхьыгъ. Хэгъэгу зэошхор

къыкlугъ

Пенсиехэмкіэ фондым игъэІорышіапіэ икъутамэу Теуцожь районым щыІэм итхьаматэ игуадзэу Къэбэртэе Марыет дэжь бэмышізу тычіэхьэгъагъ. Тинахыжъхэу илъэсишъэм ехъу къэзыгъэшlагъэхэм тазыкlэупчlэм, ахэм афэдэу Адыгэ Республикэм щыпсэухэрэр зэрытхагъэхэр къытитыгъ. Зэкіэ зэрэхъухэрэр нэбгырэ 25-рэ, хъулъфыгъэу ахэт закъор Красногвардейскэ районым ит къутырэу Штурбинэм щэпсэу. Адрэхэр бзылъфыгъэх.

Нафэ къызэрэтфэхъугъэмкІэ, тызыхэт бэдзэогъу мазэм республикэмкІэ илъэсишъэм шІокІыгьэхэу зыныбжь хэзыгьэунэфыкІыщтхэр нэбгыритф. ТІур Тэхъутэмыкъое ыкіи Джэджэ районхэм ащыщых. Щыр Теуцожь районым ичылагъохэу Пэнэжьыкъуае, Гъобэкъуае, Очэпщые ащэпсэух.

Къызыхъугъэр илъэси 100 зэрэхъугъэр бэмышІэу хэзыгъэунэфыкІыгъэ Гъыщ Щылэхъан щыІэныгъэ гъогу шІагъоу къыкІугъэм игугъу къэтшІын. 1913-рэ илъэсым ибэдзэогъу мазэ и 1-м къэхъугъ, ХьалъэкъуаекІэ ХъуакІомэ япхъу. Ятэу Иляс пасэу тидунай ыхъожьыгъ. Адыгагъэр зыщагъэльэпІэрэ, ІофшІэныр шІу зыщальэгъурэ унэгьо Іужъу шІагъом щапіугъ.

Илъэс 18-м итэу унагъо ихьагь. Шъхьэгъусэ фэхъугьэр Очэпщые щыщ Гъыщ Мэдин. НэбгыритІумэ илъэс зэкІэлъыкІохэм лъфыгьиплІ зэдагьотыгь — Байзэт, Щамсэт, Хъаныет, Темыр. Ахэм ахэтэу, ежь илъфыгъэхэм афигъадэзэ ипщыкъо ипшъэшъэжъыеу Гощнагъуи ади-

Апэрэ мафэхэм къащыублагъэу Гъыщ Щылэхъан колхозым хэтэу, ІофшІэнэу зыфагъазэрэр дэгъоу зэригъэцакІэрэмкІэ ищытхъу аригъаІозэ къызежьэм пый мэхъаджэу къакІорэр зыгъэохъущт окопхэр Къунчыкъохьаблэ, Шытхьалэ алъэныкъохэм ащызышІхэрэм, икІэлэцІыкІухэр унэм къыринэхэзэ, ылъэкі къымыгъанэу адэлэжьагь.

Зэо ужми бзылъфыгъэм тхъагъо къекlугъэп. Ишъхьэгъусэ уІэгъэ хьылъэхэр телъхэу заом къызекІыжьым, идунай псынкізу ыхъожьыгь. КіэлэціыкІуитфмэ япІун бзылъфыгъэ ныбжьыкІэ шъхьэзакъом ыпшъэ къызэрэдэфагъэм имызакъоу, нэмыц техакІохэм зэщагъэкъогъэ мэкъумэщ хъызмэтыр зыпкъ игъэуцожьыгъэн фэягъэ.

А лъэхъаным Щылэхъан гупсэф иІагъэп. Зыфагъазэрэр ыгъэцакІэщтыгъ, чанэу Іоф ышІэщтыгъ. Сыда піомэ кіэлэціыкІухэр гъэшхэгъэнхэ, фэпэгъэнхэ фэягъэ. Зым нахьи адрэр нахь цыкіугь, анахыжым илъэс зыхыбл ыныбжьыгъ, анахьыкІэр джыри сабый дэдагъ. Ахэр ыгъэнэтІупцІэнхэм, зыгорэм ригъэхъопсэнхэм фэягъэп. Заом къызыдихьыгъэ тхьамык агъохэм къак Іэлъык Іогъагъэх гъэблэшхори, займэ

Гъыщ Щылэхъан ыгу ыгъэкІодыгъэп, пытагъэ къызхигъэфагъ, ежь фэдэхэм ашІэрэр адигъэцэкІагъ, апэ имытыгъэмэ, ауж зыкъыригьэнагьэп. Тутынлэжьхэм ахэтыгь, чэтахьоу щытыгь, зыфагьазэрэр ышІагь. КІуачІэ къезытыщтыгьэр, хъупхъэу лэжьэнэу зышІыщтыгъэр исабыйхэр къызэрежэхэрэр зэрэщымыгъупшэщтыгъэр ары. Ыгу ыгъэкодэу чыпіэ къин зифэкІэ, апэрэ ІэпыІэгъур къезытыщтыгъэхэр, ыгу къыдэзыщэежьыщтыгьэхэр Делэкъо ышышыпхъухэу чылэм къыдыдэсыгъэхэр арых.

Непэ Гъыщ Щылэхъан ыІотэжьыгъ, «жъышъхьэ мафэ къекlугъ» зыфаlохэрэм афэд. ешосшефк мехестышфоІи шА уасэ къафашІыгъ. ІофшІэным иветеран, бгъэхэлъхьэ зэфэшъхьафхэр, щытхъу тхылъхэр иІэх. Икъорылъф нахыжъэу Эдуард лъэхэсэу дахэу мэпсэух. ЫпшъэкІэ зигугъу къэтшІыгъэхэ илъфыгъиплІэу къин зытырилъагъохэзэ адыгэгъэ . иэн-хэбзэ зэхэтыкlэхэр ягунэсхэу, Іофшіэныр шіу алъэгьоу ыпјугьэхэм къорылъф ыкји пхъорэлъф 11 къакІэхъухьагъ. Ахэми унагъохэр ашІэхи, лъфыгъэ 26-рэ яІэ хъужьыгъэх. Щылэхьан ахэм ащэгушіукіышъ, дунаир фэхъужьырэп.

БэмышІэу Гъыщ Щылэхъан ыныбжь илъэси 100 зэрэхъуыкІи хьакъулэхьэ угъоинхэри. гъэр хигъэунэфыкІыгъ. Ащ уохшеахехе фыць еалыахеалеф Очэпщые щыІагъэм къеблэгъэгъэхэ хьакІэшхохэу Мыекъуапэрэ Пэнэжьыкъуаерэ къарыкІыгъэхэм Щылэхъан щагум къащыпэгъокІыгъ. Къыфэгушіонхэу къэкіогъагъэхэм ащыщых Адыгэ Республикэм иветеранхэм я Совет итхьаматэу Къоджэ Аслъан, ащ игуадзэу, фондэу «ТекІоныгъэм» итхьаматэу Чыназыр Аслъан, Теуцожь район администрацием ипащэу Хьачмамыкъо Азэмат, ветеранхэмрэ нахыжъхэмрэ ярайон советхэм япащэхэу НэмытІэкъо Юрэрэ Хъот Ерстэмрэ, ПенсиехэмкІэ фондым икъутамэу районым щыІэм итхьаматэу Ліыхъурэе Алый, а къутамэм иветеранхэм ясовет ипащэу Делэкъо Рэщыдэ, нэмыкІхэри.

Зигугъу къэтшІыгъэ пстэуми Гъыщ Щылэхъан гущыІэ дахэхэр къыфаlуагъэх, псауныгъэ пытэ иІэнэу, илъфыгъэхэм, ахэм къафэхъужьыгъэхэм бэрэ ашъхьагъ итынэу, адатхъэу щыІэнэу фэлъэІуагъэх, шІуфэс тхылъхэр, къэгъагъэхэр, ахъщэ ыкІи нэпэеплъ шІухьафтынхэр раты-

Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиным шІуфэс тхылъэу Гъыщ Щылэхъан къыфигъэхьыгъэр районым ипащэу Хьачмамыкъо Азэмат ритыжьыгь.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Тиреспубликэ теплъэ дахэ зиІэ мэщытэу итхэм ащыщ къуаджэу Еджэркъуае дэтыри. Ащ игъэпсын бэрэ пылъыгъэх, мэщытыр афэмыухэу илъэс заулэрэ щытыгъ. Мамырыкъо зэшхэу чылэм щыпсэухэрэм яхьатыркІэ ар дэгьоу зэтырагъэпсыхьагъ, газыр къыращэлІагъ. Джы ар тхьэшІошъхъуныгъэ зиІэ къоджэдэсхэм якlyaпlэу щыт.

Еджэркъуае общественнэ организациеу «Дин Хасэр» щызэхэщагъ. Ащ исовет хэтедмехеІшьфоІи мытышем едмех зэдеlэжьхэзэ, къуаджэм дин Іофхэр зэдыщагъэцакІэх, шІэгъэн фаехэм зэдяусэх.

«Дин Хасэм» итхьаматэу Быслъымэн Юрэ къызэрэтиlyагъэмкІэ, диныр зылэжьырэ ныбжыкІэхэм ащыщэу Дэргушъэо Аминэ Іимамым ипшъэрылъхэр ыгъэцэкІэнхэу хадзыгъ. АщкІэ цІыфхэр кІэгьожьыгьэхэп, ар уахътэми къыгъэнэфагъэу

Аминэ зыфагъэзэгъэ Іофым ишъыпкъэу пылъ, егугъузэ

егъэцакіэ. Ар дин шіэныгъэхэр зыщызэрагьэгьотырэ апшьэрэ еджапіэм щеджэ, ежь нэмыкізу джыри нэбгырищымэ дин шІэныгьэхэр зэрагьэгьотых. Аминэ къоджэ мэщытым щэлажьэ, ащ къакіохэрэм хъутбэ къафешіы.

- Зыныбжь хэкІотагъэхэри, ныбжыык мехе мехеныны жәщытым къэкlox, — къытиlуагъ Аминэ. — Анахьэу бэрэскэшхо мафэхэм цІыфхэр нахьыбэу къызэхэхьэх, нэкІыр зыІыгъхэр нахьыбэх. Нэмаз тэшІы, Тхьэм тельэІу, диным фэгьэхьыгьэу къагурымы охэрэм цыфхэр къакІэупчІэх.

Еджэркъуае щыщхэу нэбгырипшІ фэдиз Чабэм кІогъахэ. Амал агъотымэ, джыри кІощтхэр щыІэх. Диныр зылэжьыхэрэми тапэкІэ къахэхъощт.

Ежь Аминэ апшъэрэ классхэм арыс нэбгырэ куп регъаджэ: арап хьарыфхэр арегъашІэх, тхыгъэм къеджэшъухэрэри кlалэхэм ахэтых, къызаджэхэрэм къарыкІырэр къафеlvатэ.

Ахэм анэмыкІэу сабый цІыкІухэри арапыбзэкІэ КъурІаным къеджэхэу рагъэсэнхэм зэрэфаехэри къытаlуагъ. Ащ пае колхозым икіэлэціыкіу іыгыпіэ зычІэтыгьэ унэу «Мэщыкъохэм яунэкlэ» еджэхэу чылэм дэтыр къаратыжьыгь. Ар зэтырагъэпсыхьажьынышъ, кІэлэцІыкІухэм медрысэ къащыфызэ-Ivaхышт.

Нэхъой яІэу, Іэдэбныгъэ кэлъэу ахэр къ игъу Аминэ. АщкІэ быслъымэн диным ишІуагъэ инэу къызэрэкІощтым ицыхьэ телъ.

Іимам ныбжьыкІэр ежь ышъхьэкІэ диным къыфэзыщагъэр тшіэ тшіоигъоу тэри теупчіыгъ. Аминэ ціыкіузэ, «Кулфуаллахьыр» янэжъ ригъэшІэгъагъ. Пчыхьэрэ ягъунэгъу ныоу Гощпакъэ дэжь зыдищэщтыгъ, ахэм нэмаз зэрашІырэр ылъэгъущтыгъ. Нэужым, институтым щеджэ зэхъум, Мыекъуапэ имэщыт шъхьајэ кјалэхэр игъусэхэу кІохэу, нэмаз зышІыхэрэм яплъыхэу, етІанэ ахэуцохэуи къыхэкІыгъ. Нахьыбэрэ диным

егупшысэу, мэщытми кloy ригъэжьэгъагъ.

Юрист сэнэхьатыр зэригъэгьотыгьэу чылэм зегьэзэжьым, ІофшІэн ымыгьотэу уахътэ къыхэкІыгъ. Джащыгъум диным нахь пыщагъэу, мэщытми кloy хъугъагъэ. Джы къоджэ мэщытым иІимам.

– Диным псынкІэу укъыфэкІони, мэкІэ-макІэу узыфищэни ылъэкІыщт, — ею ащ. — Быслъымэныгъэр зэрагъэцак Іэрэр плъэгъу зыхъукІэ, ори нахь узыпещэ. Угу илъы зыхъукІэ, шІуагъэу пылъыри къыбгуры-Іоу еогъажьэ.

НыбжьыкІэми, ячылэ кІалэхэр дэйкІэ къахэщынхэу фаеп. Диным игъогу занкІэ зэрэты--вахеф мінеажелед мехтшешид зыр. ТхьэшІошъхъуныгъэ зиІэр ешъоным дихьыхыщтэп, нэмык цІыфым бзаджэ ришІэщтэп, ешъуагъэу рулым кІэрытІысхьащтэп, иунагьо исхэр ыгьэгумэкІыщтхэп...

Ау быслъымэн диным узэхэмыхьанэуи умычэфынэуи ыІорэп. Мары Аминэ ригъэджэрэ кlалэхэм футболыр якlас. Ахэр, ежьыри ахэтэу, Краснодар краим мини-футболымкІэ щыкІогьэ турнирым мыгьэ хэлэжьагъэх, текІоныгъэр къышыдахыгъ.

НэкІмазэр ит. Іимамым бэрэскэшхо мафэхэм цІыфхэм хъутбэ къафешІы. Тхьэм елъэ-Іух, агухэр мэушъэбых, Рэмэдан мэзэ лъапІэр аІэты. А пстэум диным шІуагъэу къытырэр зэхыуагъашІэ.

Быслъымэн цІыфхэм янэкІ къабыл афэхъунэу, псапэу ашІэрэм къафигъэзэжьынэу, Бирамэу къэблагъэрэм шІукІэ техьанхэу тафэлъаю.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

сає в сає в

- ГъашІэм уахътэ къыщыхэкІы ныбжьым елъытыгъэу зэфэхьысыжьхэр пшІынхэ фаеу, · къеlуатэ Нэхэе Аслъан. — ТхакІор, сурэтышІыр, композиторыр, нэмыкІхэри Іофэу ашІагъэм фызэплъэкІыжьых. Анахьэу къыхэзгъэщхэрэр творчествэм пылъхэр арых.
  - Консерваториер Тбилиси къыщызыухыгъэм, апэрэ лъэпкъ оперэр зытхыгъэм, илъэс 20-м нахьыбэкіэ узэкіэіэбэжьмэ, ансамблэу зэхищагъэм фэшъыпкъэу пэщэныгъэ дызезыхьэрэм пэублэ упчІэу естыщтым сегупшысэ... Юбилей концертхэмкІэ ціыфмэ сыда япіо пшІоигъор?
- Культурэм Іоф зэрэщысшІагьэр зэфэтхьысыжьызэ, тиконцертхэмкІэ цІыфхэм тадэгущыІэ, тапэкІэ тэплъэ. Тызэщытхъужьыным паеп — ар шъхьэихыгъэу къэсэІо. Тигъэхъагъэхэм сягупсэфылІэу сыщысынэу сызэрэфэмыер ори дэгъоу ошІэ.
  - Москва, Мыекъуапэ, нэмыкіхэм шъуиконцертхэр ащыкощтых. Композитору Нэхэе Аслъан итворчествэ хэта ціыфмэ къафэзыіотэщтыр?
- «Ислъамыем» иконцертхэм ямызакъоу, бжыхьэм оперэр къэдгъэлъэгъощт. Ащ артистхэр кІэу хэдгъэхьащтых. Симузыкэ фэгъэхьыгъэ фестивальхэр зэхэтщэщтых. Краснодар, Налщык, Щэрджэскъалэ ащыкІогъэ концертхэр гум шІукІэ къинэжьыщтых. Пшызэ къэралыгъо академическэ къэзэкъ хорым ихудожественнэ пащэу, Адыгеим инароднэ ар-

Лъэпкъ искусствэм щызэлъашіи, дунаим ціэрыю щыхъугъэ композиторэу Нэхэе Аслъан Урысыем, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэщэе-Щэрджэсым, Адыгеим янароднэ артист, АР-м и Къэралыгъо орэдыlокъэшъокіо ансамблэу «Ислъамыем» ихудожественнэ пащ. Илъэс 70-рэ А. Нэхаир зэрэхъурэм фэгъэхьыгъэ концертхэр Къыблэ шъолъырым щэкох. Композиторым щытхъоу фаіорэм дакіоу, культурэм хэхъоныгъэ ышіыным фэші гумэкіыгъоу щыіэхэм, иеплъыкіэхэм татегущыіагъ.

ЩЫІЭныгы

къыдэтлъытэзэ, тиконцертхэр къэттыщтых. ЗэхъокІыныгъэ фэпшІын умылъэкІынэу программэр дгъэпсыщтэп.

Зэгъэпшэнхэм уагъэгъуазэ

Аслъан. псэолъэшІым унэу ышіыгъэмкіэ иіофшіагъэ уигъэлъэгъун елъэкІы. Композиторым ипроизведениехэмкІэ уасэ къыфашІы. Узыпылъ искусствэр къызэрыкіоп, ціыфмэ уалъы-Іэсыныр къинба?

 Тарихъым, лъэпкъым япхыгъэу Іоф зышІэрэ псэолъэ-

— Идеологие тэрэз тиІэным искусствэр зэрэфэлажьэрэм тытегъэгущыІэба.

— Лъэпкъхэм язэхэшlыкl, ягушъхьэкІуачІэ зыкъегъэІэтыгъэным тызэрэпылъыр тиконцертхэм къахэщы. Краснодар джырэблагьэ типчыхьэзэхахьэу щыкІуагъэм тимылъэпкъэгъу цІыфыбэ чІэсыгъ. Нурбый, «Ислъамыем» уригъусэу Къыблэ шъолъырым икъалэхэм бэрэ уащыlагъ. Урысхэр, къэндзалхэр, нэмыкІхэри къэтэ-«Адыгэхэр, адыгэхэр!» аlозэ Іэгу къызэрэтфытеохэрэр плъэгъугъэ. МузыкэмкІэ цІыфхэм япІорэр апкъырыхьаным пае уишэн-хабзэхэри, адыгэ шъуашэм идэхагъи, нэмыкІхэри искусствэм ыбзэкІэ япІон олъэкІы. Мамырныгъэр зыгъэльэпІэрэ лъэпкъэу тэ, адыгэхэм, тыщыІ. Урыс-Кавказ заом къиныгъоу къызыдихьыгъэр тарихъым егъашІи хэкІокІэщтэп. Зэгъэпшэнхэр тшІыхэзэ тапэкІэ тылъэкІуатэ.

Ижъырэ лъэпкъ орэдхэр фольклорым къыхэтхыжьыхэзэ псэ къапытэгъэкІэжьы. Ащ тыкъыщымыуцоу, зэкІэ лъэпкъхэм тагурыІон, адыгэхэр зыфэдэхэр ядгъэшІэн зэрэтлъэкІырэр тэркІэ ІофшІэгъэ дэгъу, идеологие тэрэз зэрэтиІэр ащ къегъэлъагъо.

- Олимпиадэ джэгунхэу Лондон щыкіуагъэхэм, Польшэм, Грецием, Тыркуем, Италием. Израиль, Иорданием, Абхъазым, нэмыкІхэм «Ислъамыер» ащыІагъ. Москва иконцерт къэтыпІэ анахь дэгъухэм адыгэ музыкэр ащыжъугъэјугъ. Лъэужэу къэжъугъанэрэм шъуфызэплъэкІыжьа?
- Татарстан тызэрэщыІагьэм фэгъэхьыгъэ альбомэу сурэтхэр зыдэтыр къалэу Набережные Челны къыщытфагъэхьазыри къытатыжьыгъ. ІэкІыб хэгъэгумэ къащытлъэгъугъэр къэзыІотэрэ сурэтхэр, дискхэр тиІэх. Жъы мыхъурэ гукъэкІыжьхэр зэтэгьапшэх, гьогукІэу

тызытехьащтхэм тягупшысэ. льэпкъ льапсэр ерэгьэпыт. Шъачэ щыкІощт Олимпиадэм

Уакъыхэщыным фэшІ

адыгэхэр зэрэщалъэгъущт шІы-

кІэм дунэе мэхьанэ етэты.

— Дунаим тет лъэпкъхэр культурэм иамалхэмкіэ зэлъыбгъэіэсыхэзэ зэхэпщэжьынхэр нахьышіукіэ зылъытэрэмэ адеогъашта?

 Лъэпкъ пэпчъ лъапсэ иІ, ащ епхыгъэу ишэн-хабзэхэри ыгъэлъапІэхэ шІоигъу. Тхьэм къыуитыгъэ бзэр, культурэр умыгъэкіодхэу бгъэбаинхэр Іоф къызэрыкІоп. УиупчІэ къыфэсэгъэзэжьышъ, псэолъэшІым иунэ зэтегъэпсыхьагъэрэ музыкэу сыусыгъэмрэ зэсэгъапшэх. Адыгэ лъэпкъыр къырыпшІэжьынэу произведениехэр тиІэх. Сэ стхыгъэхэм язакъоп къыхэзгъэщыхэрэр, нэмык композиторхэм яорэдхэр дунаим зэрэщыІухэрэр тэшіэ. КІэрэщэ Тембот, МэщбэшІэ Исхьакъ, фэшъхьаф тхакІохэм тилъэпкъ лъагэу дунаим щаІэтыгъ. ТиконцертхэмкІэ лъэпкъ искусствэм ихэхъоныгъэхэр тапэкІи къэтІотэщтых. Адыгэ шэн-хабзэхэр къыдилъытэхэзэ, псэолъэшіым унэр ерэші,

- Аслъан, «Ислъамыер» гъунэ имыІэу сэри сэгъэлъапіэ, семызэщэу сыкъышъущытхъуным сыфэхьазыр. Загъорэ ор-орэу зыуубыжьэу, пхъашэу узэупчіыжьэу къыхэк і ырэба?
- Композитор цІэрыІоу Рахманиновым ащкІэ щысэ тетхыныр нахьышІу. Сэнэхьатэу къыхэпхыгъэр шІу плъэгъун фае. Музыкэм сищыІэныгъэ зэрестыгъэм фэшІ зыкІи сыкІэгъожьырэп. Сигухэлъхэм сафакІозэ, нахьышІум сыщэгугьы. ЩыкІагьэу уиІэр бгъэбыракъынэу щытэп. УдаІозэ Іоф зыдэпшІэжьыныр сэ къыхэсэхы.

– Спортымрэ искусствэмрэ зыщызэфэдэхэр къыхэкІых. Унэкъокъон фаеу зылъытэрэмэ сыда япіощтыр?

- Тэрэз. Унэкъокъоныр нахь дэгъу. Уисэнэхьат угукІэ узэрэфэкъабзэр, хэхъоныгъэу пшІырэр цІыфмэ къалъэгъущт. Пащэу ущыт зыхъукІэ, артистхэм ялэжьапкіэ зэрэціыкіур, кадрэхэр зэримыкъухэрэр, нэмыкІ щыкІагъэхэр «къыпшъхьарэхьэх», мылъкур зэримыкъурэм «уелъахъэ». Мазэм сомэ мини 10 къэзыгъэхъэрэ

тистэу Виктор Захарченкэм пчыхьэзэхахьэм къызэрэщи-Іуагьэу, «Ислъамыем» ишІушІагъэкІэ лъэпкъ искусствэр, тишэн-хабзэхэр дунаим щятэгъашІэх.

— Шэкіогъу мазэм и 18-м юбилей концертэу Мыекъуапэ щыкощтым ипрограммэ зыфэдэщтыр гъэнэфагъэу шыта?

– Щытхъоу «Ислъамыем» фаюрэр июфшенке къылэжьыгъ. Илъэс 22-м къыкІоцІ ансамблэм орэдэу къы уагъэр, къашъоу къышІыгъэр пшІы пчъагъ. Ціыфхэм яшіоигьоныгьэ шІыри искусствэм фэлажьэ Дунаим щыцІэрыІо унэхэр егъэпсых. «Хрущевка» зыфаюрэ унэхэм искусствэ гъэшІэгъон ахэльэу слъытэрэп, сатегущыІэнэуи сыфэяхэп. Урысыем и Правительствэ ишІухьафтын «Ислъамыем» къыфагъэшъошагъ. Рапсодиеу «Хьагъэуджым изэфакІор», поэмэ-рапсодиеу «Къолэныр», «Пщыналъэр», нэмыкіхэу тиансамблэ ишіуагьэкіэ дунаим щыжъынчыхэрэм, еджапІэхэм апае къыдэзгъэкІыгъэ тхылъхэм, сборникхэм ситворчествэ къаlуатэ. Гъогоу узытехьагъэр апэу ор-орэу бгъэлъэпІэн фае. ЦІыфмэ уагурыю

зыхъукІэ, укъызэхахыщт.

Адыгэ макь

ыныбжь ильэс 70-рэ зэрэхъурэм ипэгъокІ сае в сае в

артистым искусствэр лъагэу дунаим щызэрихьаныр къин къыщыхъу къодыерэп... Автобус зэтегъэпсыхьагъэм къыщыублагъэу «Ислъамыем» ищыкІагьэр макІэп. Арэу щытми, тытхьаусыхэрэп, «шыкур» тюным тиюф нэсэуи бэрэ къыхэкІы.

· Артистыр кІэбгъэгушІуныр джырэ уахътэ къыохьылъэкlа?

– Нэхэе Тэмарэ, ХъокІо Сусанэ, нэмыкІ орэдыІохэу «Ислъамыем» ишІуагъэкІэ дунаим щашІагьэхэм сэнаущыгьэу ахэлъыр европэ шапхъэмэ адештэ. Дэгъоу ешІэрэ футболистым лэжьэпкІэ ин раты, кlaгъэгушly. «Анжи» футболист цІэрыІохэр ыщэфыгъэхэшъ,

— Гукъаоу ащ хэлъыр, щыкіагъэу шъуиіэр къапіорэп...

- НахьыпэкІэ чылэм тызыкіокіэ, артистэу яунагьо рагьэб--оъчене с дехфыр ермытшестепкъущтыгъэх. Илъэси 10-м къыкіоці тызыдэмыхьэгъэ къуаджэхэр тиіэх. Искусствэр шіу ядгъэлъэгъуныр, тичылэхэм концерт гъэшіэгъонхэр нахьыбэрэ къашыттынхэр типшъэрылъ. Ар зыдэтшІэжьызэ, зэхэщэн Іофыгьохэр лъыдгьэкІотэщтых. Тыфай ежьхэри къытэджэнхэу.

— «Ислъамыемрэ» къуаджэхэмрэ язэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэр арыба укъызытегущы-

щегъэпытэ

командэр Европэм икубокхэм афэбанэ. Футболистмэ лэжьапкІэр макІэч араты зыхъчкІэ сыда «Анжи» къехъулІэщтыр? Толстоир, Чеховыр, Тургеневыр — ахэр гъашІэм хэмыкіокіэщт тхакіох, япроизведениехэр тшыгъупшэштхэп. Цыфхэм ягушъхьэкІуачІэ къэзы-Іэтырэ композиторхэм, тхакІохэм, артистхэм, нэмыкІхэм яфэю-фашіэхэр тихэгьэгу джырэ уахътэ зэрэщагъэцакІэхэрэм уезэгъы хъунэу щытэп.

Пшызэ и Къэралыгъо къэзэкъ хор ихудожественнэ пащэу Виктор Захарченкэр тиреспубликэ иныбджэгъушІу. Кадрэхэм ягъэхьазырын, нэмык Іофыгъохэр къытфијуатэхэ зыхъукіэ, дахэкіэ техъуапсэ. Искусствэхэмкіэ еджэпіэ 20-м ехъу Адыгеим иІ, ау тищыкІэгъэ шыкІэпщынаохэр, нэмыкІ кадрэхэр ащагъэхьазырынхэ алъэкІырэп. Тикъуаджэмэ адэс ныбжьыкІэмэ икъоу Іоф адатшІэрэп. «Ислъамыем» ишыкІэпщынао, флейтэмкІэ орэдышъор къезыгъаlорэр тилъэпкъэгъухэп.

— Адыгеим шъуикІыгъэу концерт къэшъутынымрэ къуаджэхэм шъуащыІзу пчыхьэзэхахьэхэр зэхэшъущэнхэмрэ зэшъогъапшэха?

— Ар упчІэ гьэшІэгьон. Хьатыгъужъыкъуае бэмышІэу тыщы агъ. Чылэм дэсхэр концертхэм афэзэщыгьэх. ЕджапІэм испортзал зэхахьэр щыкІуагъ — культурэм и Унэ зэтегъэпсыхьагъэ къуаджэм зэрэдэмытыр пэшІорыгъэшъэу тшІэштыгъэ. ЦІыфхэм лъэпкъ искусствэр ашІогьэшІэгьоными, пчыхьэзэхахьэхэм ащысэхъукІыгъэхэу къытщыхъугъ. Илъэс 20-м нахьыбэкІэ узэкІэІэбэжьымэ, тиконцертхэм яплъыщтыгъэр нахыбагъ. Джырэ уахътэ техникэу тиІэм хэхъоныгъэхэр фэтшІыгьэх, артистхэм ясэнаущыгъэ къызэlуахыным фэшl амалышІухэр агъотых. Тиконцертхэр нахь гъэшІэгъон хъугъэх. Орэдхэм якъэІуакІи, къашъохэм ягъэпсыкІи хэпшІыкІэу зэхъокІыгъэхэми, яплъырэмэ япчъагъэ хэкІы.

— Ары, ау мэфэ заулэкlэ зэшІопхын плъэкІынэу ар къэлъагъорэп. Татарстан икъалэу Набережные Челны тырагъэб-

Музыкальнэ искусствэм фэгъэуатеаплени дехапыхт еалых зэритыхэр иlокlэ-шlыкlэхэм къахэщыгъэх.

- Сыгу илъыр къэоІоми,

нэкІ имыІэу концертыр къэтэты. Чыжьэу зыгорэм тыкюмэ, пчыхьэзэхахьэр зэхэтщэныр тэркІэ нахь псынкІ. Искусствэр зышІогьэшІэгьонхэр нахьыбэу, залыр къызэпамычъыхьэу, Іэгутеом тыщымыкІэу къытэп-

— Ащи узыгъэрэхьатын хэлъ, ау уикъалэ, уичылэхэм уягупшысэмэ... Адыгэмэ зэрaloy...

Нурбый, сэшІэ къапІо пшІоигъор. УзыщашІэжьырэм хьакІакІо укІоным утещыныхьэ хъущтэп. Адыгэ къуаджэхэр, къалэхэр сыгу икlыхэрэп. Уахътэу тызыхэтым сыд фэдиз зэхъокІыныгъэ фэхъуми, цІыфыр дэгъоу бгъэсэныр ары зыфасіорэр.

Тарихъыр ышІэн, икъали, икъуаджи ыгъэлъэпІэнхэ, лъэпкъ искусствэр, адыгабзэр шІу ылъэгъунхэ фае. Угу илъыр къэсшіагъа?

Нэхэе Аслъан къысэплъыгъ, ау зэдэгущыІэгъур лъигъэкІотэным фэші гуіагьэп. Иіофшіапіэ чІэт фортепианэмкІэ плъагъэ.

макІэп къыхэзгъэхъонэу сызыфаер, — А. Нэхаим зэдэгущыІэгъур лъегъэкІуатэ. Музыкэм пыль тиныбжыкІэхэр къэсыубыхэу, яюфшагъэ къезгъэlыхэу бэмэ къащыхъущтми. шъыпкъэм себгъукІонэу сыфаеп. Темыр Кавказым щыпсэурэ ныбжьыкІэхэм ти Къэралыгъо филармоние мэфэкІ концертхэр къызыщатыкІэ, адыгабзэкІэ зы орэд къамыюу къыхэкы. Щыкіагъэу тиіэр тлъэгъун, тэртэрэу хэкІыпІэ къэдгъотыныр сэ къыхэсэхы. Концертыр къырагъэжьэным ыпэкІэ программэм кіэрэупчіэхэба.

Лъагъор къэдгъотыщта?

— Кадрэхэм ягъэхьазырын джыри зыгорэ къепіоліэнэу уфая?

– Кадрэхэм яхьылІагьэу зэ-ІукІэгъу шъхьаф зэхэтщэнэу сыфай. НахьыпэкІэ орэдыІохэр, театрэм Іоф щызышІэщтхэр Ленинград, Москва еджакІо агъакІощтыгъэх. Шъэожъ Розэ, Сэмэгу Гощнагьо, Андзэрэкьо

Чеслав, КІыкІ Юрэ, Зыхьэ Заурбый, Кукэнэ Муратэ, нэмыкІхэм аціэ къесіо сшіоигъу. Ахэр культурэм щызэлъашІэх. Сэри Краснодар ыуж Тбилиси сыщеджагъ. Гъогу сытехьаным фэшІ Пэнэшъу Руслъан ишІуагъэ къызэрэсигъэкІыгъэр сщыгъупшэрэп. Кадрэхэм ягугъу къэсшіызэ, сэ анахьэу сызэгупшысэрэр силъэпкъ гупсэ икультурэ, иискусствэ адыгэхэм нахь лъэшэу шІу алъэгъуныр ары. ТиеджапІэхэм япащэхэм яюфшіакіэ сигъэразэрэп. ЦІыф къызэрыкІохэм нахь такІэрычыгьэ, апэчыжьэ

Лъэпкъ шІэжьым екіурэ лъагъор тшіокіода? ТищыкІэгъэ идеологиер тфызэгъафэрэп.

- Хэгъэгум сыд фэдэ цІыфа непэ ищык агъэр? Сыдэущтэу ар бгъэсэщта? Идеологие хэхыгъэ мы уахътэм тиІэп. Лъэпкъ шіэжьым зыкъебгьэіэтыным фэшІ быракъым къыщебгъэжьэнышъ, узытегущыІэн фаер бэ. Тежъугъэплъыба США-м къэралыгьо быракъыр зэрэщагьэлъапІэрэм.

Сыфай тиреспубликэ икъуаджэ пэпчъ концерт «Ислъамыем» къыщитынэу, ау ар зэрэдгьэцэкІэщтыр сшІэрэп. Джары Набережные Челны е нэвойна» ыусыгъ. Пыйхэм тиціыфхэр апэуцунхэм фэші орэдым кіуачіэ къахилъхьэщтыгъ, тамыгъэу яlагъ. Дмитрий Шостакович и Яблэнэрэ симфоние сыдым ымыуаса! Бомбэхэр ыпашъхьэ къыщыохэзэ...

— Унашъхьэм бомбэхэр къыщыохэзэ, кlашъом тесэу Шостакович произведениер ыусыщтыгъ. Искусствэр заом имашlo хэтэу Текlоныгъэм и Мафэ къыгъэблагъэщтыгъ.

— ЦІыфыр дэгьоу щыІэным фэшІ хэгъэгур фэгумэкІын, ыгъэгугъэн фае. Титарихъ, тилитературэ, тикультурэ дгъэлъэпІэнхэм народыр фэдгъэсэныр типшъэрылъ. Гугъэр чІэзынэрэ цІыфым ущыгугьыныр къин. Сэ тилъэпкъ культурэ зы лъэгапІэ горэм нэзгъэсы сшюигъоу юф сэшІэ. Тэ тинахыжъхэм, тезыгъэджагъэхэм гупшысакІэу, шІошъхъуныгъэу къытхалъхьагъэр ары щыІэныгъэм щыпхырытщырэр.

— Композиторыр непэ анахьэу зыгъэгумэкІырэр, ыусын фаер къыхэбгъэщмэ дэгъу.

— Дэгъу, ау тикомпозиторхэм непэ аусырэр макіэ, къэралыгьо екІоліакіэ ащ ищыкіагь. НыбжьыкІзу тиІзр рамыгъаджэ хъущтэп. Композиторыр щыІэныгъэм фэусэ. Сэ «Ислъамыем» хэт артистхэм ателъытагъэу мэкъамэхэр зэсэгъафэх. Яплъыба орэдыІохэу ХъокІо Сусанэ, Агьырджэнэкъо Саныет, Къумыкъу Щамсудинэ, Шымырзэ Казбек, МэщлІэкъо Дарыет, пщынаохэу Лъэцэр Светланэ, Мышъэ Андзаур, нэмыкІ-

- Композиторэу Нэхэе Аслъан инеущырэ мафэ зэрилъэгъурэмкіэ тизэдэгущыІэгъу тыухы сшlоигъу.

— Ижъырэ мэкъамэхэр зэзгъафэхэзэ, ансамблэм пае сытхэныр нахь ІэшІэх къысфэхъу. Сэ къыхэсхыгъэ произведением Іоф дэсшІэныр нахь къин. Ар гъэзетеджэмэ апае

мыкІ къалэ типчыхьэзэхахьэхэр ащыкІонхэр тэрыкІэ нахь ІэшІэх зыкІэхъурэр. Гупшысэу цІыфхэм яІэр къэшІэгъуае.

– Аслъан, сэ къас**іом**э сшІоигъор заом илъэхъан Александр Александровым «Священная къэсэІо. Сигулъытэ зынэсырэм елъытыгъэу сыусэщт, концертхэр зэхэтщэщтых.

– Уигухэлъхэр къыбдэхъунхэу, бэгъашІэ ухъунэу пфэсэю.

— Тхьауегъэпсэу. ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Быслъымэнэу дунаим тет пстэуми агъэлъэпіэрэ нэкімэзэ мазэр къафихьагъэу ащ пылъ шапхъэхэр агъэцакіэх. А мазэр ары Къуріан лъапіэр къызехыгъэр, быслъымэнхэми нэкіыр зыщырагъажьэрэр. Нэкімазэм мэхьанэу иіэр, ащ шапхъэу пылъхэр, нэкіыр зытефэрэр, нэмыкіхэми афэгъэхыгъэу къядгъэіотагъэх Адыгэ Республикэм игупчэ мэщыт иіимамхэм.

горэм сэдакъэ еттэу, такlэупчlэмэ, псапэ хъущт. Нэкlмэзэ мазэм псапэу пшlэрэр зэкlэри фэдипшlыкlэ Алахьталэм пфегъэбагъо.

Минду Артур, АР-м ыкіи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм я Диндэлэжьапіэ исовет хэт, Кощ-

Хэти псапэу ыш агъэр кънсфагьз кър кънсфагьз кънсфагьз

ТІэшъу Нихьад:

Къуріаным ия 183-рэ сурэ мыщ фэдэ lаят хэт: «lиман зыбгьодэлъхэм Алахьталэм закъыфегъазэ: НэкІмазэр фарзэу къышъутетлъхьагъ, лъэпкъэу дунаим тетхэм, динэу ыпэкІэ щы агъэхэм къызэратетлъхьагъэм фэдэу ар фарзэу шъо шъутелъышъ, шъунэкІ, зынэкІыщтым ишъхьэусыгъор Алахьталэм а тыкъор къышъуитыным пай». Ащ къикІырэр гулъытэ къыуитыныр, шъыпкъагъэ пхэлъыныр, мыхъун умышІэныр ары. А шапхъэхэм цыфыр атеты хъумэ, ащ шъыпкъагъэ хэлъэу elo Алахьталэм. НэкІмазэр быслъымэнхэм сыдэущтэу къаштэра? Мары ызыныкъомэ бэдзэогъум и 9-м нэкІыр аштагъ, адрэхэм мы мазэм и 10-м. Сыда аущтэу зыкІэхъурэр? НэкІмазэр къэпштэным пае ислъам диным гъэнэфагъэу шапхъэ горэхэр ышІыгъэхэу щыт. ГущыІэм пае, апэдэдэ Къуріаным зэритымкіэ, хьадисым ыlорэр: «Мазэр къихьагъэу шъулъэгъумэ, нэкІым шъуфежь, къыкІэлъыкІорэ мазэр къихьагъэу шъулъэгъумэ, шъухэІэжь». Арышъ, быслъымэнхэр мазэм лъэплъэх, къызалъэгъукіэ, Нэкімазэр рагъажьэ. Аущтэу къэралыгъуабэ щыІ. Ау, Іаятым къызэриІорэмкІэ, мазэр плъэгъу къодыекІэ хъущтэп. Джы дунаир зэрэщытымкіэ, шІэныгъэлэжьхэм хьисапыр, компьютерыр къызыфагъэфедэ, мазэм мэфэ пчъагъэу илъыр, нэгъэупІэпІэгъу пэпчъ къалъытэзэ, ар агъэнэфагъэу щыт. Арышъ, шіэныгъэ Іофкіэ НэкІмазэр зыщаІыгъ къэралыгьохэм мы мазэм и 9-м ар аублагъ, Тыркуери ахэм ащыщ. Тыркуер ары анахь быслъымэн къэралыгъо благъэу тиІэр, аш къызиштагъэкІэ. тэри а мафэм тызэрэтехьагъэмкІэ тыхэукъорэп.

НэкІмазэм зынэкІынэу къызытефэрэр апэдэдэ быслъымэнэу, зиакъыл зэтетыр, мысымаджэр, ыныбжьыкІэ илъэс нэсыгъэр ары. НэкІмазэр ыгукІи, ышъхьэкІи хэти ыштагъэу, ар быслъымэнхэм Алахьэм фарзэу къызэратырилъхьагъэр ышІэу щытын фае. Ушъхьагъу гъэнэфагъэкІэ гъогу тет цІыфым ынэкІынэу щытэп. ЦІыф сымаджэм, джащ фэдэу бзылъфыгъэм узхэр иІэхэу ыкІи сабый цІыкІур ыгьашхэ хъумэ, анэкІыныр къатефэрэп. Ащ нэмыкІзу сымаджэу уз мыхъужьын зиІэ цІыфым ымынэкІыми гунахьэп. Адэ сыда ахэм ашІэн фаер? Ащ фэдэхэм нэкІмэзэ мафэ къэс зы нэбгырэ агъашхэмэ е ащ тефэщт ахъщэр тхьамыкІэ горэм ратымэ, гунахьыр Тхьэм ашъхьэщехы. Узхэр щыІэх непэ сымаджэмэ, тхьамафэ тешІэмэ

хъужьэу. Ащ фэдэхэм узыр зытекlыкіэ, нэкіыр зэпытэу апщыныжьы, Бирамым нэмыкІырэ мафэхэм. Джащ фэдэу нэжъ-Іужъэу, ныбжь хэкІотагъэ зиІэу зымынэкІышъущтми гунахьэ къыгъахъэрэп, ащи мафэ къэс зы нэбгырэ ыгъашхэмэ псапэ хъущт. ЕтІани цІыфхэм ахэтых Іофшіэпіэ къинхэм аіутхэр, чІычІэгъым чІахьэхэрэр, нэмыкІхэри. Ахэм афэдэхэм анэкІыныр къяхьылъэкІэу, псыфаліэ ліэхэ хъумэ, ахэр хэіэжьынхэ фитых. ЦІыфым лІыгъэкІэ «ухэІэжьыщт» къыраІоу чіыпіэ горэм ифэмэ, Алахьталэм къыфегьэгъу, етlанэ епщыныжьы.

Нэкіыр зыпкъутэкіэ, зы мафэ ппщыныжыщт тазыр горэ птельэу. Гущыіэм пае, ціыфыр къэсымэджагьэу, къэмэхыгьэу щытмэ, ащ фэдэр уцхэм яшьон фаеу мэхъу, ар хэіэжьынэу фарзэу ыпшъэ дэль. Нэкімазэр зытекіыкіэ, а мафэр ащ епщыныжы. Джащ фэдэу ціыфыр зыфимытыжьэу къызыжыкіэ, ащи нэкіыр екъутэ. Пщыгъупшагьэу е ухэукъуагьэу ужэ кіоці зыгорэ кіомэ, шхынми, псыми, уинэкі

екъутэ. Ау, гущыІэм пае, цІыфым щыгъупшэу шхын горэ ышхыгъэмэ, ащ нэкІыр ыкъутэрэп, ар Алахьталэм шІухьафтынэу цІыфым къыреты. Ау амдэз пштэзэ умышlахэу псы зебгъэхыкІэ нэкІыр къутагьэ мэхъу. ЕтІанэ ціыфхэм мастэу зыхаlухэрэм къарыу къязытырэ витаминыр лъынтфэм зыхагъахьэкІэ, ащи нэкІыр екъутэ. Тыгъэр къомыхьажьызэ нэкІыр зыІыгъыр хэІэжьыгъэмэ, нэкlыр къутагъэ

мэхъушъ, ар ыпщыныжьын, а мафэр ынэкlыжьын фае. Джащ фэдэу пчэдыжь нэмазым блэкlыгъэу сэрашыр ышlыми, нэкlыр укъуагъэ мэхъу.

ЦІыфым ыпэ лъы къикІыгьэу, ыцэ Іуачыгъэу лъыр ыкІоцІкІэ кІуагъэмэ, ащи хегъэІэжьы. А мафэхэр ыпщыныжьынхэ фае. «Ащ кафарэ телъ» alo. Аш къикІырэр нэкІыр пкъутагъэ хъумэ, псапэ пшІэныр ары. ГущыІэм пае, ыпэкІэ пщыліхэр щы агъэх, ахэр къащэфыжьхэти, атІупщыжьыщтыгъэх. Ащ фэдэ джы щыІэжьэп. А зэманым а пщылІхэр фиты ашІынхэм пае ислъам диным ащ фэдэ шапхъэ хилъхьэгъагъ, а цІыфыр Алахьталэм къызэригъэхъугъэр, ар зыми фэпщылІынэу зэрэщымытыр къагуригъэ Іоным пае. Джащ фэдэу цІыфым ышІэу зы мэфэ закъо зыхаlэкlэ, мэзищ зэкІэлъыкІоу ынэкІыжьын фэягъ. Ау джы тхьамыкІэ 60 фэдиз ыгъашхэмэ, е ащ фэдиз зынэкІыгъэ хигъэІэжьхэмэ, е ащ тефэрэ ахъщэр аритымэ, Тхьэм къыфегъэгъу.

Нэкіыр зымыукъохэрэм ягугъу къэтшіын. Пцэ плъэкіыныр, кіоціымкіэ умыгъакіоу ужэ псы дэбгъэчъыхьаныр, Іупс ебгъэхыныр, есыныр. Етіани жьы къэзымыщэшъухэу сымаджэхэм жэм даутхэрэ пкъыгъор къызыфагъэфедэмэ, ащи нэкіыр ыкъутэрэп. Нэкімазэр ыіыгъэм ыупщэрыхьэрэм иіэшіугъэ е ищыугъагъэ ыуплъэкіугъэ хъумэ, ащи зи хэлъэп, умынэкіыжьми хъущт.

ЦІыфэу зымынэкіышъугъэм сэдэкъэ фытыр ытын фаеу къытефэ. Ар гъэрекіо зэрэщытыгъэм фэдэу сомэ 50-м нахьмакіэ хъущтэп. Унагъом ис пчъагъэм елъытыгъэу зэкіэми сэдэкъэ фытырыр атынэу къатефэ. Ау шъхьадж иамал къызэрихьэу ыгу пыкіырэр, фызэшіокіырэм елъытыгъэу тхьамыкіэхэм, сымаджэхэм ишіуагъэ аригъэкіымэ, ар псапэ мэхьу.

Ешыкъо Амэрбый:

— НэкІыр цІыфхэм Алахьталэм фарзэу къызэрафигъэкІуагъэр КъурІаным мырэущтэу къыщею: «О шюшъхъуныгъэ пытэ къысфэзышІыгьэ цінфхэр, шъуапэкІэ щыІэгъэ цІыфхэми фарзэу нэкІыр ателъыгъ. А НэкІмазэр цІыфым ыгукІэ зиукъэбзыжьынэу, ыпкъышъол хэлъ мыхъунхэр хэкІынхэу, идунаий иахърэти зафигъэхьазырынэу амалэу къыреты Алахьталэм». Алахьталэм нэкІым шІуагъэу, псапэу къыхилъхьагъэм гъунэ иІэп. Джащ фэдэу Алахьталэм къеlo: «Нэкіыр шіошъхъуныгъэ къысфызиІэ цІыфымрэ сэрырэ тазфагу илъ. НэкІмазэм зыми ымылъэгъоу, непэ рены псы емышъоу, мышхэу цІыфым зиlыгъкlэ ар титlо тазыфагу илъышъ, ащ ипсэпагъэ сэ естыжьыщт». Джащ фэдизэу нэкІыр ащ ыгъэлъэпІагъ. Мы

НэкІмазэм къыхафэу хьадисым къыщею: «Пегъымбарыр щысти, Джэбрэил мэлэІичыр къыфехи къеупчІыгъ: — «Му-

хьамэд, сыда къыохъулІагьэр, мыщ фэдэу чэфынчъэу узкІыщысыр?» — ыІуи. «Таущтэу сымычэфынчъэшта, сапэкІэ цІыф лъэпкъэу щы-Іагьэхэм ильэс минхэр къагъашІэщтыгъэ, сэ си-Імэтхэм илъэс 60 — 70-рэ нахь къагъашІэрэп. Адрэхэм псапэу къагъахъэщтыгъэхэм тэ егъашІи такІэхьанэп. Джэнэтыр таущтэу къэдлэжьыщта?» Арти, адрэм къыреюжьы: «Умыгумэкі, Мухьамэд, о Алахьталэм ынэшІу къыпщифагьэу, уијумэтхэми къащифагъэу

щыт». Рэмэдан мазэм зы чэщ къыхэфэ, ащ «къадыр чэщкlэ» еджэх, а чэщыр ары Къурlаныр къызехыгъэу алъытэрэр. Ащ мэзэ миным псапэу хэлъым фэдиз хэлъ. Къызыплъытэжькlэ, илъэс 83-рэ диныр пlыгъэу къэбгъашlэмэ, джащ фэдиз псапэ хэлъ а зы чэщым.

Нэкіым шіуагъэу хэлъым игугъу къэсшІын. ЦІыфым ыпкъышъол зеукъэбзы. Наукэм, медицинэм къызэригъэнафэрэмкіэ, ціыфым ыгу нахь дэгьоу Іоф ешіэ, Нэкімэзэ ужым ыпкъышъол, ынэгъу зэхэтхэм мыхъунэу, шюеу ахэлъыр зэкіэ къахэкІы, сыда піомэ ціыфым шхыным ехьылІэгьэ ихэбзэгьэуцугъэ зызэблихъукІэ, ыпкъышъоли зыкъызэблехъушъ, зыкъеукъэбзыжьы. ЦІыфэу зынэкІырэм азаныр къызыджэу сэраш зишіыхэкіэ «нет» ытын фае, «непэ Алахьталэм пае сынэкІынэу тесыубытагъ» ыІонышъ, ыгу риубытэн е ыжэкІэ къыІон фае. Е «мазэм зэ сынэкlыщт» ыloу къыlоми хъущт. Пчэдыжь шхэгъоу сэраш зыфатІорэмрэ хэІэжьыгъомрэ Алахьталэм бэрэчэт шхынри псыри къыхилъхьагъэу щытышъ, ахэр бгъэфедэнхэм пае пчэдыжьрэ ушхэн фае, пчыхьэми тыгъэр зэрэкъохьагъэм тетэу Алахьталэм узэрэфэразэм пае дыуахь къэпхьыни, ухэІэжьын фае.

Пегъымбарэу Мухьамэд ціыф хьалэл дэдэу щытыгъ, сыд фэдэрэ Іофкіэ уекіоліагъэми, узыфаер къыпфишіэщтыгъэ. Анахьэу Рэмэдан мазэм иіэр зэкіэ къыуитыжьынэу, хэт щыщми амал зыфыриіэм ишіуагьэ ригъэкіынэу, псапэ лъыхьоу зекіощтыгъэ. Тэри ар шапхъэ тшіынышъ, псапэ къызэрэдгьэхъэщтым тыпылъын фае. Гущыіэм пае, тянэ-тятэхэр дгъэразэхэу, тиунагъо исхэм дэгъоу тафыщытэу, тхьамыкіэ

— Пшъэрылъэу къысфагъэшъошагъэу сэ джыдэдэм сызыпылъыр хьаджэшІ кІощтхэм яІофыгъохэр арых. Ахэм япаспортхэр афэсэгъэпсых, тур

агентствэхэм садэгущы эзэ,

тиреспубликэкІэ ыкІи Крас-

нодар краимкіэ нахь Іэрыфэгъоу Чабэм тыкІонымкІэ, гъогууанэу къэткІущтыр нахь псынкІэ къытфэхъунымкІэ турхэр къэсэгъотых. Чабэм укІоныр нахь хьылъэ мэхъу зэпыт. Илъэс къэс диныр зыштэрэр нахьыбэ мэхъу, ащ къыхэкіэуи хьаджэші кіонэу фаехэми япчъагъэ хэхъо. Ау Чабэм цІыфэу дафэрэр лъытагъэу зэрэщытым къыхэкІэу, зэкІэ кІонэу фаехэм ащ фэдэ амал яІэп. Урысыем щыщэу Чабэм кІонхэмкІэ нэбгырэ мин 20-м ехъумэ Іизын къаратыщтыгъэмэ, джы ащ ипроцент 20-р аlахыжьи ежь Caудэ Аравием ыштэжьыгь. Тэри АдыгеимкІэ ыкІи Краснодар краимкІэ квоти 150-у тиІагьэм щыщэу 30-р тІахыжьыгъ. ХьаджэшІ зыкІощтхэм мэзищырэ ныкъорэ джыри иl нахь мышІэми, зэхъокІыныгъэу фашІыгьэхэм къахэкІэу ятхылъхэр дгъэпсыгъахэх.

Артур къызэрэхигъэщыгъэмкІэ, Адыгэ Республикэм ыкІи Пшызэ шъолъыр ащыпсэурэ быслъымэн нэбгыри 120-м щыщэу тиреспубликэкІэ нэбгырэ 25-рэ хьаджэші макіо ежьхэм яахъщэкІэ. Адрэ илъэсхэм сэдакъэкіэ, псапэкіэ агъакіохэу къыхэкІыщтыгьэмэ, мыгъэ ащ фэдэ къыхэфагъэп. Зы нэбгырэм телъытагъэу хьаджэшІ кІощтхэм атыгъэр сомэ мини 115-рэ мэхъу. Ащ зэкІэ хэхьэ: къухьэлъатэу зэрэбыбыщтхэр, мазэм къыкоці хьакіэщэу зэрысыщтхэр, къызэрэбыбыжьыщтхэр. Шхыным нэмыкІырэр зэкІэ хэхьэ, адыкІэ шхыныр щыпыут, доллар 500 — 700 фэдиз піыгъмэ пфикъущт.

НэкІмазэр аухэу, ащ мэзитіу зытекіыкіэ, хьаджэші кіощтхэр гьогу техьащтых. Ахэм пэщэныгьэ адызэрихьащт Минду Артур.

КІАРЭ Фатим.

ЧІыгум шІогъабэ пылъ

Красногвардейскэ районым иадминистрацие чіыгу жъокІупІэу агъэфедэрэм шІуагъэу къытырэм хэпшІыкІзу хэгьэхъогъэным фэгъэхьыгъэ амал зэфэшъхьафхэу щыІэхэр гъэфедэгъэнхэм ынаІэ ренэу тырегъэты. ЗэкІэ чІыгу жъокІупІэу районым иІэр гектар мин 35-м фэдиз хьазыр. Ащ щыщэу мэкъумэщ хъызмэтым фэгъэимехни еІпеІштемкиасх еалек мэкъумэщышІэ-фермер хъызметшІапІэхэми агъэлажьэрэр гектар мин 33-м фэдиз. Гектар 2058-р унэе унэгъо хъызмэтшІапІэхэм афэгъэзагъ.

Районым иагропромышленнэ комплекс анахь мэхьанэ зыщаратырэр лэжьыгьэ зэфэшъхьафхэмрэ тыгьэгьазэмрэ якъэхьыжьын. Бжыхьасэхэм гектар мин 15,6-м ехъу, натрыфым гектар миным фэдиз, тыгъэгъазэм гектар мин 12,7-рэ арагъэубыты. Ахэм афэшъхьафэч пынджшІэпІэ гектар мини 5-м ехъоу яІэм щыщэу джырэкІэ лэжьыгъэ фыжьыр къызщагъэкІырэр гектар 1200-рэ. Ащ гектар телъытэу къырахыжьырэр центнер 40-м щегъэжьагъэу 70-м нэсы. Пхъэшъхьэ-мышъхьэ чъыг зэфэшъхьафхэр къызщагъэкІыхэрэ гектар 319-м щыщэу 14-р ары ныІэп джырэкІэ чъыгхэм къызщапыкІэрэр. Цумпэмрэ хэтэрыкІ зэфэшъхьафхэмрэ къызщагъэкІыхэрэри гектари 10 заул.

Район администрацием ипащэ иунашъо тетэу мы илъэсхэм ащызэшІуахыщт программэ гъэнэфагьэу 2013 — 2015-рэ ильэсхэм мэкъумэщ хъызмэтым мынесты в естыноскех ыкІи ащ къытырэ продукциер тэрэзэу гъэзекІогъэным афэгъэхьыгъэу агъэцакІэрэм шІуагьэ къезыгьэтыщт амал пстэури зэрагъэфедэщтым пылъых. Мэкъумэщ продукцие къэзыхьыжьыхэрэм къэралыгьо ІэпыІэгьу ятыгьэным фэгьэхьыгьэу анаlэ зытырагъэтырэр макІэп. Ащ ищыкІэгъэ документхэм ягъэхьазырынкІэ ІофшІэныр районым мыдэеу щагъэцакІэ. ЧІыгулэжьыным фэгъэзагъэхэм агротехническэ ІофшІэнхэр игъом зэшІуахынхэм, чІыопсым ищынэгьончъагьэ хэгьэхьогьэным, чІыгум идэгъугъэрэ федэу къытырэмрэ къакІемыгьэчыгьэным афэшІ субсидиеу ящыкІагъэр аlэкlэгъэхьэгъэныр янэплъэгъу рагъэкІырэп. Ащ фэдэ документхэр мы илъэсым зыгъэпсыгьэхэ мэкъумэщышІэ-фермер хъызмэтшІэпІэ 64-мэ, гъэпсыкІэ зэфэшъхьафхэр зиІэ нэмыкІ хъызмэтшІапІэхэм ІэпыІэгъоу сомэ миллиони 9,5-м ехъу аратыгъ.

Ащ фэдэ ІофшІагьэхэу район администрацием зэшІуихыгъэхэм къакІэкІуагъ аужырэ илъэсхэм чІыгу жъокІупІэхэу яІэхэм зэ--ел мехь едмедехенжаледад жьыгъэ зэфэшъхьафхэр къазэрэщагъэкІыхэрэмрэ нахьышІу зэрэхъугъэхэр. Специалистхэм къызэраюрэмкіэ, чіыгум федэу къафихьырэми хэхъуагъ.

Тызхэт уахътэм районым ипащэхэм пшъэрылъэу зыфагьэуцужьырэр чІыгу жъокІупІэм джыри нахь федэшхо къафидехлама ехтшешивеф миниих зехьэгъэнхэр ары. Аужырэ илъэситІум лэжьыгъэ къэзытырэ культурэхэмрэ тыгъэгъазэмрэ къызщагъэкІыхэрэ чІыгу жъокІупІэ гектар пэпчъ федэу хахырэр районым фэдитlукlэ нахыбэ щыхъугъ. 2011-рэ илъэсым ащ фэдэ чІыгу гектарым телъытагъэу район бюджетым

Олимпиадэм имашІо Іошъхьэмафэ

къихьагъэр сомэ 80 хъущтыгъэмэ, икІыгъэ илъэсым а пчъагъэр соми 150-м нэсыгъ. Ащ ыпкъ къикІэу 2012-рэ илъэсым мэкъумэщ хьакъулахьэу бюджетым сомэ миллиони 4,5-рэ къихьагъ. Ар ыпэрэ илъэсым къихьэгъагъэм нахьи мини 2-кІэ нахьыб.

— Ари тызышъхьадэкІын тымылъэкІыщт гъунапкъэп, elo район администрацием ипащэ игуадзэу, районым мэкъумэшымкІэ игъэІорышІапІэ ипащэу Шъаукъо Ислъам. — Лэжьыгъэ къэзытырэ культурэхэмрэ тыгъэгъазэмрэ къызщыдгъэкІыхэрэ чІыгу гектари 100-м агротехникэ пэрытым къызэрэдилъытэу тыдэлажьэу, чІыопсым изытет зэрар къытфимыхьымэ, федэу къытыщтыр сомэ мин 800-м щегъэжьагъэу зы миллионым фэдиз. Ар гектар пэпчъ тельытагъэмэ зэрэхъурэр сомэ 600-м фэдиз хьазыр. Джащ фэдэу цумпэм илэжьын къыкІэкІон ылъэкІыщтыри макІэп. Бжыхьасэхэми тыгъэгъазэми федэу къыпфахьыщтым заулэкІэ нахьыб цумпэм къыкіэкіощтыр. Цумпэ гектар 50-м район бюджетым къыфихьын ылъэкІыщт мэкъумэщ хьакъулахьэу сомэ зы миллионым нахь мымакІэу.

Джары районым ипашэхэм ягупшысэ-гулъытэхэр непэ зыфагъазэхэрэр. Бюджетым ахъщэу къихьэрэр нахьыбэ хъу къэс районым щыпсэухэрэм ящы акіэ нахышіум фэщэгъэнымкІэ амалэу яІэхэм къазэрэхэхъощтыр дэгьоу къагурэ-Іошъ, а лъэныкъом изэшІохын агъэлъэшы.

> ЛІЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэрэтбый.

Фэдищ хагьэхьуагь

«Материнская слава» зыфиlорэ щытхъуцlэр зыфагьэшьошэгьэ бзыльфыгьэхэм Кьэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ащаратырэ ахъщэ тыныр фэдищкІэ нахьыбэ ашІыщт.

Мы Іофыгъор къэзыІэтыгъэхэр ыкІи пхырызыгъэкІыгъэхэр Народнэ ЗэІукІэм идепутатхэр арых. Зичэзыу сессиеу Зэlукlэм зэхищэгъагъэм «Материнская слава» зыфиlорэ щытхъуціэм фэгъэхьыгъэ унашъоу ыштэгъагъэм зэхъокІыныгъэхэр фашІыгъэх. Джынэс щытхъуцІэр зыфагъэшъошэгъэ бзылъфыгъэхэм сабый пчъагъэу яІэм телъытагъэу сомэ мин зырыз аратыщтыгъ. Ар фэдищкІэ нахьыбэ шіыгьэнэу депутатхэр кіэльэіугьэх, ахэм къадырагьэштагь ыкІи сабый пэпчъ джы сомэ минищ мазэ къэс аратызэ ашІынэу аухэсыгъ.

Республикэм щытхъуцізу «Материнская слава» зыфиюрэр къызкіыщаугупшысыгьэр ціыф пчъагьэу къыщыхъурэм хэгьэхъогъэным бзылъфыгъэхэр зэрэкlагъэгушlущтхэм ыкlи сабыибэ зыпіурэ унагьохэм Іэпыіэгьу зэрафэхъущтхэм апай.

ЩытхъуцІэр зэратыхэрэр бзылъфыгъэхэу нэбгыритф ыкІи нахьыбэ къызфэхъугъэхэу е къаlызыхыгъэхэу ахэм япlунлэжьын зэрифэшъуашэу фэлажьэхэрэр ары.

Тхыгъэжъхэм адыгэхэр къазэрахафэхэрэр

1802-рэ илъэс, мэзаем и 28-рэ. Каракубанскэ хыгъэхъунэм дэжь черкесхэм хы ШІуцІэм тет къуашъохэм ащыщэу гын пуд 400 зэрылъыр къыщаубыты. ЦІыф зэхэбанэм офицеритіурэ къэзэкъ 14-рэ щаукіых.

1802-рэ ильэс, жьоныгьуакіэм и 30. Кьэзэкьхэм ар черкесхэм афагъэгъурэп. Атаманэу Ф. Бурсак къэзэкъ миних игъусэу Быджыкъопщым икъоджиплІ, ежь пщыр, гъэр 500 ык и былым Іэхъогъухэр еубытых.

Вестник Владикавказской железной дороги.

1803-рэ ильэс, шышьхьэіум и 1. Екатеринодар апэрэу урыс еджапіэ къыщызэіуахы, ащ къэзэкъхэм якіалэхэм диным фэгъэхьыгъэ шІэныгъэхэр щарагъашІэхэу рагъажьэ.

Хрестоматия по истории Кубани.

1803-рэ ильэс. Псыхьоу Псычэтыкьо инэпкь Псычэтыкьо зэфэсэу 1791 — 1796-рэ илъэсхэм зыкъэзы Іэтыгъэгъэ шапсыгьэхэм агьэхьагьэхэм зыщатегущы агьэхэр щык Іуагь.

Сборник статей по истории Адыгеи.

1807-рэ ильэс. Абдзэхэ унагьом Бэрсэй Умарэ кьехьухьэ. Революциер къыдамыхызи ар Кавказым ис шІэныгьэзехьэхэм ахальытэу щытыгь.

М. Краснов. Просветители Кавказа.

1809-рэ ильэс. Атаманэу Бурсак шапсыгьэхэм атебанэшь, къоджэ 18 зэхекъутэ, нэбгырэ 1000 фэдиз еукіы, мэкъоу ыкІи коцэу яІэр зэкІэ егъэсты.

1810-рэ ильэс, щылэ мазэм и 12. Черкесхэр псэуп эхэу Ивановская, Стеблиевская зыфиюхэрэм атебанэхэшь, зэрапхьох. Ольгинскэ пытапІэм полковникэу Тиховскэр, къэзэкъи 146-рэ щаукІых. Пачъыхьадзэм щыщэу нэбгырэ 40 аубыты, ежьхэм нэбгырэ 500 ахэкІодыкІы.

Вестник Владикавказской железной дороги.

1811-рэ илъэс. Молдавием идзэпащэу Михаил Илларион ыкъоу Кутузовым етхы Тыркуем исултlaн «Анапэ, Черкесиер ыкІи псыхъоу Рион зы Іэк Іигъэк Іынхэу» зэрэфэмыер.

Внешняя политика России XIV в.

1812-рэ ильэс. Адыгэу А. Чеченскэр Бородинскэ заом чанэу хэлажьэ, лІыхъужъныгъэу къыхэфагъэм пае Георгий ыцІэ зыхьырэ орденэу я 4-рэ степень зиІэр къыраты. Генерал-майор хъугъэу 1834-рэ илъэсым идунай ехъожьы.

1812-рэ ильэс, Іоныгьо маз. А. Чеченскэр зипэщэгьэ къэзэкъ полкэу Денис Давыдовым ыІэ илъ партизан купым хахьэрэм Вязьмэрэ Юхновымрэ адэжь куи 100 щеубыты, француз зэоліи 100 щеукіы, 68-р гъэры ешіых.

М.Г. Нерсиян. Отечественная война 1812 года и народы Кавказа.

щагъэблэщт

КІымэфэ Олимпиадэр рагъэжьэным ыпэу джэгунхэр окlофэ къыщыблэщт машlор Шъачэ къэсынышъ, зэкlагъэнэщт. Ар Урысыем исубъект 83-мэ къапхырыкІыщт, мэфи 123-рэ зэІэпахызэ къахьыщт. ИлъэсыкІзу къихьащтым иапэрэ мазэ иапэрэ мафхэм ащыщ Олимпиадэм имашІо къалэу Налщык зызэпичыщтыр. КъыкІущтыр километрэ 19.

Джащ фэдэу Олимпиадэм имэшІотхъуабзэ къушъхьэу Іошъхьэмафэ альпинистхэм дахьыещт. Налшык мэшІозэІэпыхым шыхэлэжьэштхэм республикэм ыпашъхьэ гъэхъэгъэ инхэр щызышІыгъэхэр ахэтыштых.

НэмыкІ чІыпІэхэм ащыпсэухэрэм афэдэу

Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм щыпсэухэрэми эстафетэм имашІо къызэрахьыщт гьогууанэу километрэ 19 хъурэр ащыгъупшэжьыщтэп.

Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикэм ичІыпІэ зэфэшъхьафхэм кіэлэціыкіу іыгъыпіих кіэу ащашІыщт. Ащ сомэ миллион 630-м ехъу пэІуагъэхьащт. Республикэм и ЛІышъхьэ ипресс-къулыкъу къызэриюрэмкіэ, кіэлэціыкіу іыгъыпіэхэр зэрашіыщтхэ мылъкур сомэ миллион 507-рэ хъоу федеральнэ бюджетым къафитІупщыщт, миллиони 120-м ехъурэр республикэм ибюджет къыхэкІыщт.

Сабый мин фэдиз зыдащэщт кІэлэцІыкІу ІыгьыпІэхэр къалэхэу Налщык, Нарткъалэ, Прохладнэм ыкІи псэупІэхэу Каменномостскэм, Жемтала ыкІи Верхний Курп зыфиІохэрэм ащагъэпсыщтых.

Непэрэ мафэм тефэу республикэм икlэлэціыкіу іыгъыпіэхэм сабый мин 38-рэ фэдиз ачІэс, джыри ахэм къякІолІэн фаеу чэзыум хэтхэр кlэлэцlыкly 2600-м ехъу. 2014-рэм иилъэс еджэгъу рагъэжьэфэкІэ сабый пстэуми чІыпІэхэр аратынхэ агу хэлъ.

ТИЗЭІУКІЭГЪУ ГЪЭШІЭГЪОНХЭР

ІэпыІэгъу узыфэхъурэр КЪЫОТЭЖЬЫ

Урысыем ителекъэтынэу «Жъуагъохэм яфабрикэ» щызэлъашіи, хэгъэгум ціэрыю щыхъугъэ Къэзэнэ Сэтэнае бэмышізу тыіукіагъ. Лъэпкъ искусствэм ныбжыкіэхэм зыкъыщызэіуахыным фэші іэпыіэгъу зэрящык агъэр къыдилъытэзэ, С. Къэзанэм зэфэхьысыжьэу ышІыгъэхэр тшІогъэшІэгъоных.

- Едгъэжьэгъэ Іофыр псынкІзу зэшІотхын зэрэтымыльэкІыщтыр къыдгурэlo, — къеlуатэ Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Къэзэнэ Сэтэнае. — Фондэу «Культурэр ыкІи щыІэныгъэр» зыфиlорэм гъусэныгъэ дытиІ. Сэри фонд шъхьаф зэхэсщэщт.
  - ГухэлъышІухэр уиІэх, шъэфэу щымытмэ, апэрэ лъэбэкъоу пшіырэмэ къатегущы Іэба.
- Урысыем культурэмкІэ и Министерствэ, лъэпкъ искусствэм хэхъоныгъэхэр езыгъэш ын зылъэкІыщтхэм таІукІагъ. Хэбзэ шапхъэмэ адиштэу зэхэтщэщт. Едгъэжьагъэр зэрэлъыкІуатэрэр тэлъэгъу.
  - Мыекъуапэ пчыхьэзэхахьэу щыкіуагъэр **уи**Іофыгъохэм япхыгъэу тлъытагъэ.
- Гъунэ имыІэу Сусанна Макеровам сыфэраз. Сэнаущыгъэ зыхэлъ ныбжьыкІэхэм ишІуагъэ аригъэкІызэ, зэгъэфагъэу адэлажьэ. Апэрэ пчыхьэзэхахьэр Мыекъуапэ дэгъоу зэрэщыкІуагъэр бэмэ къысаlуагъэми, зызгъэрэхьатынэу сыфаеп. Едгъэжьагъэм сабыим фэдэу сыфэгумэкІызэ, сырыгушхон слъэкІынэу уахътэ къысэкІу сшІоигъу. Артист ціэрыloу Бэгь Сэид тизэхахьэ хэлажьи, къыгъэдэхагъэу сэпъытэ.
  - Іоф дахэ къыппыщылъэу зэхахьэм къыщыпіуагъ.
- Сигуапэу Сусаннэ сыригъусэщт. Фестивальхэр ныбжьыкІэхэм афызэхащэнхэу тэгугъэ. Сэнаущыгьэ зыхэлъым ІэпыІэгьу зэрэфэхъухэрэми елъытыгъэу зыкъызэІуихыщт. Тхьэм ыІомэ, орэд къэзыю зышюигъоу щыюр макІэп. Еджэнэу фаем. альбом къыдэзыгъэкІыщтым, фэшъхьафхэм тишІуагъэ ядгъэкІыщт.

Тиорэд зэхахыщта?

Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ щыкоощтхэм якультурнэ программэ зэрэгъэпсыгъэщтым бэрэ

тытегущыІэ. Сэнаущыгъэ зыхэлъ ныбжьыкіэхэр зэрэтиlэхэр зэкlэми ашlэ...

- Къызгурэю къапю пшюигьор. Олимпиадэм тэ, адыгэхэм, игъэкІотыгъэу тыкъыщылъэгъон фае. ТиорэдкІи, тикъашъокІи дунаим нахьышІоу зыщядгьэшІыным пае Шъачэ щыкІощт Олимпиадэм мэхьэнэшхо иІ.
  - Сэтэнай, апэрэп тызэрэзэіукіэрэр. Нахыпэкіэ тызытегущы-Іагъэхэм апытыдзэжьы сшІоигъу.
  - Дэгъу.
  - Орэд дахэхэр тиlэх, ау дунаим макІэу щэжъынчых. Тиорэдкіэ тыкъызэхахыным пае сыда непэ гъэцэкІэгъэн фаер?

- Москва удэсми, адыгэ музыкальнэ искусствэм ихэхъоныгъэхэм уалъэплъэ. Зэгъэпшэнхэр зэрэпшіыхэрэм сыщыгъуаз.
- Адыгеим сыкъытегущыІэным сыфэхьазырыгоп. Сигупсэ Къэбэрэе-Бэлъкъарым телевидениемкІэ тиреспубликэ къыщагъэлъагъорэмэ, цІыфхэр къызыкіэлъэіурэ орэдмэ сядэіу.

сэр? Адыгэ къашъохэр зэрэдахэхэр тэшІэба? Сэ зыфасІорэр «Лезгинкэм», нэмыкІхэм такъыщымыуцоу тылъыкІотэныр ары. КІэм улъыхъуным имэхьан къыхэзгъэщырэр.

- Адыгэ фольклорыр бай дэдэу щыт. Тиорэдхэу ащ къыхахыгъэхэр ори
- Мафэ къэс пІоми хъунэу адыгэ фольклорым Іоф дэсэшІэ, лъэшэу сшІогъэшІэгъон. Ансамблэу «Бэслъыныер» сикlас, семызэщэу седэІу. Тифольклор лъапсэу иІэр къэдгъанэзэ, уахътэм диштэу дгъэжъынчы зыхъукІэ, тэ зи чІэтынэщтэп, тимузыкальнэ искусствэ хэпшІыкІэу зиушъомбгъущт, тиорэди дунаим нахьы-
  - Сэтэнай, Москва щыдэщтыр къытэпІуагъэгоп.
- Урысые мэхьанэ иІэу ар
  - Синасып къыхьи Москва телевидениемкіэ къэтыным узэрэхэлэжьэгъагъэр слъэгъугъэ, адыгэ шъуашэр пщыгъэу укъырэп. Непи Іофыбэ огъэцакіэ. Уахътэр пфекъуа?

Сэтэнае мэщхы. Тиартист ныбжьыкІэхэу къежэхэрэм алъэныкъокІэ маплъэ.

- Іофышхо сэгъэцакІэми сшІэрэп. Уахътэм ыпсыхьэрэ цыфмэ сакырэплъы. СапэкІэ сылъыкІотэным фэшІ сызылъыІэсы сшІоигьор згьэунэфыгьэу сэпсэу.
  - ТизэдэгущыІэгъу зыщытыухыным «Адыгэ макъэм» еджэхэрэм, тиреспубликэ сыда къяпіо пшІоигъор?
- Культурэм хэхъоныгъэу
  - артисткэу ущыт. Тиреспуб-
  - Тхьауегъэпсэу.

 МакІэу тызэхахыныр къызыхэкІырэр тызэрэльыкІотэщтым икъоу тыпылъэпышъ ары.

— Ар къызыхэкІырэр ошІа?

Сыдэущтэу ар нахьышІоу къэсіощта? Блэкіыгъэ уахътэм «тыхэнагьэу» тыльыкІотэныр къытэхьылъэкІы. Тилъэпкъ творчествэ тІэтырэп. Экономикэм, бэдзэр Іофыгьохэм, сатыум джырэ уахътэ бэрэ татегущыІэшъ, искусствэр ащ хэщагьэу зэрэщытыр тэльэгьу. Арышъ, къэlуакІэу згъэфедэхэрэр гъэзетым еджэхэрэм къагурыющтэу къысщэхъу. Уасэу щыІэр къыдэплъытэн фае, ащ уахътэу тызыхэтыр епхыгь.

Сыгу къео, чэфынчъэ сыхъоу къыхэкІы орэдхэр профессиональнэу зэрэмыгъэпсыгъэхэм фэшІ. Сэнаущыгьэ ахэль, уяплъынкІэ дахэх, орэдым къыдэшъох, зыгорэхэм апылъых, ау гъэшІэгъонэу яюф агъэпсырэп. ЧІыпіэ зэжъум итхэу, зыкъызэlуахын амылъэкlэу, сэнэхьатым рылэжьэрэ артистхэм нахьышІоу акІырыплъынхэм фэмыхьазырыІохэу къэлъагьох. Искусствэм псэ пыт, къызэтебгъэуцо хъущтэп.

- ТикъашъохэмкІэ дунаим тыщашІэба?
- «Лезгинкэр» хэта зимыкlа-

къэolox.

бэрэ щызэхахыщт.

зэхэпщэрэ купышхом инеущырэ мафэ зыфэ-

- зэхэтэшэ. Ясэнэхьат хэшlык ин фызиІэхэм сэнаущыгъэ зыхэлъ ныбжьыкІэхэм Іоф адашІэным сыпылъ. Ар апэрэ лъэбэкъоу сэлъытэ. Москва къыщытыублэнышъ, тиреспубликэхэм такъылъыІэсыщт.
  - зэрэшъуагъэр сщыгъупшэ-

- ышІырэм елъытыгъэу цІыфым ищыІэныгъэ зэхъокІыныгъэхэр фэхъух. Непэ экономикэр къеlыхыгъэми, гушъхьэкІуачІэм зыкъебгъэІэтыным упылъыныр сэ къыхэсэхы. Шъуигъэзет еджэхэрэм япчъагъэ хэхъонэу, тиреспубликэхэм язэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм журналистхэр фэлэжьэнхэу сафэлъаю.
  - Сэтэнай, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ ликэ инароднэ артисткэ ухъунэу, нахьыбэрэ Адыгеим укъэкІонэу, уиконцертхэм тяплъынэу пфэсэіо.

ИСКУССТВЭМРЭ НЫБЖЬЫКІЭХЭМРЭ

КупкІым лъэІэсы

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыціэ зыхьырэм артист ныбжьыкюмэ Іоф щашіэ. Спектаклэу зыхэлажьэхэрэм роль шъхьа Іэхэр къащызышІырэмэ Джымэ Заремэ ащыщ.

Пшъэшъэ ищыгъэр пчэгум къызихьэкІэ псынкІэу зегъазэ. Ролэу зыфагъэзагъэмрэ ишэн-гъэпсыкІэхэмрэ зэдиштэхэу къызэетысты иуестыхи ар епхыгъэуи плъытэ

хъущт. Джымэ Заремэ ансамблэу «Мыекъуапэ инэфылъэхэм» хэтэу илъэсыбэрэ лъэпкъ къашъохэр къышІыгъэх.

ШІэныгъэу зэригъэгъотыгъэр театрэм щигъэфедэу З. Джымэм елъытэ. Роль шъхьаІэм фагъазэмэ щынэрэп, нахыжъхэм акІырыплънныр шэпхъэшІу фэхъугъ.

«Нысхъап», «Мэдэя», «Шъузабэхэр», «Сомэ мин 600», нэмыкІхэм артисткэ ныбжьык эр ахэлажьэ. «Сомэ мин 600-р» комедиеу щыт, щхэнэу хэплъагъорэр бэ. «Шъузабэхэр» ащ ебгъапшэмэ, гур зыгъэузэу къыхэкІырэр бэ. З. Джымэм роль пэпчъ дэгьоу къешіы, купкіым лъэіэсы.

Сурэтым итхэр: «Сомэ мин 600-м» хэлажьэх артистхэу Джымэ Заремэрэ Зыхьэ Мэлайчэтрэ.

НэкІубгьор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

> Редактор шъхьаІэр ДЭРБЭ

ТИМУР

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр мэщліэкъо

Саид

Редактор шъхьаІэм игуадзэр пшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр ХЪУРМЭ Хъусен

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ. ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаІэм

гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр:

иапэрэ

52-16-77. E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

гъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкÎэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ -ыqоІет сІпыІР шІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 4035 Индексхэр 52161 52162 Зак. 2703

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00